

СЛАВОНСКО-СРЕМСКА ВОЈНА ГРАНИЦА ПОЛОВИНОМ ХVІІІ ВЕКА

ЈЕЛЕНА ИЛИЋ

Линија разграничења између Хабзбуршке монархије и Османског царства успостављена је као резултат значајних територијалних промена до којих је дошло током Бечког рата (1683–1699). Граница одређена Карловачким миром (1699) обухватала је појас уз леву обалу река Саве, Дунава, Тисе и Мориша, са изузетком копненог појаса у Срему. Наредне крупне измене границе озваничене су већ Пожаревачким миром (1718), након аустро-турског рата 1716–1718, којима је Хабзбуршка монархија остварила ново значајно проширење освајањем Јужног Срема, Баната и данашње централне Србије до Западне Мораве, а у Посавини запоседањем подручја уз десну обалу Саве у северној Босни. Мања промена, али дужег трајања формулисана је у Београдском мировном уговору (1739), када је граница између два царства коначно утврђена на рекама Сави, до Земуна, и Дунаву, до Оршаве. У складу са променама и назив пограничних области се повремено мењао, па су старе Посавска и Подунавска граница преименовани у Посавску, Сремску и Подунавску (1746), а после укидања старе Подунавске (1745), а затим Потиске и Поморишке границе (1751), подела је сведена на Славонско-сремску војну границу са Шајкашким батаљоном и седиштем генералата у Осијеку, и Банатску војну границу на Дунаву са седиштем у Темишвару (1764).

Територијализација и уређење крајишта у Посавини извршени су 1698–1702. и потом 1735, а прва регулација стварањем система регименти (пуковнија) 1747. године. Регулација крајине, којом је Славонско-сремска војна граница коначно организационо уједначена са тзв. „старим“ крајинама – Карловачком, Банском и Вараждинском, одвијала се у осетљивим социјалним и политичким околностима Рата за аустријско наслеђе 1740–1748. Регулацији је претходило комисијско разграничење крајишта са цивилним поседима обновљених славонских жупанија (1745). Том приликом велики број насеља изузет је из надлежности феудалних, цивилних власти, а ширењем крајишког појаса на ова насеља заокружен је територијални резервоар за добијање довољног броја војно способних, ангажованих и резервних граничара.

Првом регулацијом Посавске крајине из 1747. године укинута је дотадашња подела на капетаније и уведена подела на компаније у оквиру три пешадијске и две коњичке (хусарске) регименте, и формално дефинисан низ уредби

од значаја за живот граничара. У међувремену, ангажовање граничара на ратишту и размена становништва између цивилне и крајишке територије довели су до великих демографских промена на овом простору и наметнули потребу за новим, или тачније, завршним уређењем крајишта. Нова уредба о уређењу Славонске-сремске границе, тзв. Сербелонијева, донета је јула 1753. године, а пре свега се тицала бројног стања и поделе јединица, са циљем њиховог коначног уједначања са онима у старим крајиштима.¹ Уочи ове реорганизације спроведен је и попис, према чијим подацима је, на крају процеса који су обележили полувековни развој овог крајишта, евидентирано 15 599 домаћинстава, и у њима, према нашој процени, око 102 000 становника.²

Табела 1. Број насеља, домаћинстава и граничара у Посавској војној граници 1702–1752. године³

Године пописа	1702.	1735.	1752.
Број насеља	63 (1698)	160	275
Број домаћинстава	1217 (1698)	6853	15599
Број граничара (војно способни мушкарци)	5673	11683	21255

Демографски развој на подручју Посавске крајине у периоду прве половине XVIII века био је веома динамичан. Прилив становништва и обнова и насељавање места у Посавини уследили су већ у првих неколико година после аустријског освајања (1686–1691), као и у периоду успостављања крајишта у овом појасу (1698–1702). Приликом првог пописивања новоосвојених области у Славонији и Срему 1698. године, у области Посавине евидентирано је 63 насеља са хајдучким статусом (*Pagus Haydonicalis*). Ова насеља била су распоређена у оквирима дистриката Брод (35) и Кобаш (28), под јурисдикцијом генерала Кибе и вицегенерала де Бурга, а приликом пописивања њихови представници су се, у име својих заједница, изјаснили за милитарски статус (*vitam militarem cupiunt*). Под турском влашћу готово сва насеља у овој области имала су рајински статус, са изузетком шест насеља чији су становници били ангажовани у пандурској

1 Избор из основне литературе о Посавској или Славонско-сремској војној граници (према години издања): F. Vaniček, *Specialgeschichte der Militärgrenze*, I Band, Wien 1875; G. Bodenstern, „Povjest naselja u Posavini godine 1718–1739“, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu XIX* (1907), 155–190, 359–390, 576–618; XX (1908), 95–112; XXIV (1912), 555–582; С. Гавриловић, „Обнова славонских жупанија и њихово разграничавање са војном границом (1745–1749)“, *Зборник Матице српске за друштвене науке* 25 (1960), 49–91; К. Wessely, „Neuordnung der Ungarischen Grenzen nach dem Grossen Türkenkrieg“, in: *Die K. K. Militärtgrenze, Schriften des Heeresgeschichtlichen Museums in Wien*, Bd. 6, Wien 1973, 29–93; D. Roksandić, „Engelshofenov regulament iz 1747. godine (prilog za povijest Slavonske krajine u XVIII stoljeću)“, *Zbornik Centra za društvena istraživanja Slavonije i Baranje* 20 (1983) 1, 235–253; I. Mažuran, *Popis stanovništva i naselja u Slavoniji 1698. godine*, Osijek 1988; I. Mažuran, *Izveštaji Caraffine komisije o uređenju Slavonije i Srijema nakon osmanske vladavine 1689. i 1702. godine*, Osijek 1989; К. Kaser, *Slobodan seljak i vojnik – rana krajiška društva (1545–1754)*, knj. I, Zagreb 1997, 219–246; Ф. Ш. Енгел, *Ойис Краљевине Славоније и Војвогсѿва Срема*, Нови Сад 2003.

2 КА, НКР, 1753 – 61 – 324/4.

3 Исто; Ф. Ш. Енгел, *Ойис*, 120–128; К. Wessely, *Neuordnung*, 78.

служби, несумњиво ради заштите путева (православна места Дијановац (Окучани) и Лазе, католичко Првча и верски мешовита насеља Пољанци, Томинкут (део насеља Трњани) и Шаговина). Тек након аустријског освајања, а најкасније до 1698, насеља у области Посавине око Кобаша и Брода претворена су у хајдучка. У истом периоду насељено је неколико нових места, и то католичким досељеницима рајинског статуса из Босне. Тако је североисточно од Брода настао појас суседних католичких села Шушњевци, Селина, Клокочевац и Врховина, нешто источније верски мешовито насеље Свилај и западније Збјег и Зденци. Само једно место насељено је милитарима католицима из Карловачког генералата (Горњи Богићевци). Насељеност се током прве половине XVIII века вишеструко побољшала, па се број домаћинстава у ова 63 насеља повећао за 132%, од 1217, забележених 1698. године, на 2825, забележених 1752. године.⁴ На појачани прилив насељеника утицала је политика фаворизације крајишника у односу на цивилне поданике и обичне контрибуенте. Већ су инструкторијe комесарима за успостављање Посавске и Подунавске границе из 1700. године као циљ дефинисале строго одвајање милиције од сељака, не само због њихове улоге у заштити, већ и у популацији земље, а и како би се спречили будући сукоби компетенција надлежних власти и ексцеси између цивилног и војног становништва.⁵ Како је крајиште уз Саву до 1752. године обухватило далеко већи број насеља (130 у Градишкој и 101 у Бродској регименти), политика власти резултирала је вишеструким побољшањем насељености читаве области у односу на стање забележено у пописима 1698. и 1702. године.

Досељавање новог становништва, махом из северне Босне, захватило је и област околине Пакраца. Приликом пописивања насеља Субоцког војводства 1702. године за већину насеља забележено је да су опустела, а затим обновљена пре 10 година насељавањем „нових становника“ (*moderni incolae*) православне вероисповести из Босне (Јагма, Ловска, Субоцки Град, Љештани, Бобаре, Бијела Стијена, Чапргинци, Бијелановац, Жумберак, Шаговина). У мањем обиму насељеници су долазили из „Хрватске“, и то као православни (Кукуњевац, 1692) и католици (Међурић, 1694. и Бујавица, 1699, која је напуштена и поново насељена православнима 1702).⁶ Миграције из правца северне Босне обновљене су почетком аустро-турског рата 1716–1718. и у годинама након њега. На ову појаву пресудно је утицало то, што је појас са десне обале Саве, у периоду између Пожаревачког и Београдског мира организован као посебан дистрикт под надлежношћу Дворске коморе. Многа домаћинства из села на левој обали Саве располагала су обрадивим поседима и на десној обали, и то бесплатно, користећи се сукобом компетенција између Дворске коморе, као власника овог земљишта, и Дворског ратног савета, као установе надређене крајишници-

4 I. Mažuran, *Popis naselja*, 99–247.

5 K. Wessely, „Neuordnung“, 56.

6 T. Smičiklas, *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije*, Drugi dio, 1891, 258–270; В. С. Дабић, „Мала Влашка у Славонији. Насеља и становништво од краја XVII до половине XVIII века“, *Српске студије* 1 (2010), 11–38. Насеља Субоцког војводства у целини припојена су подручју Посавске крајине 1743. године, због чега су подаци о њиховом развоју у периоду пре и после укључења у границу узети у разматрање.

ма – корисницима земљишта. Поправљено демографско стање у обалском појасу Саве евидентирано је пописом 1725. године. Иако је овај попис регистровао само граничарска домаћинства која су уживала земљишни посед на обема обалама Саве, његове податке прихватили смо као оријентир у процени минималне насељености појединих места те године, и упоредили са насељеношћу 1752. године.⁷

Табела 2. Број граничара (домаћинства) неколико посавских насеља са обрадивим поседом на босанској страни Саве према попису из 1725. године и број домаћинства истих насеља у попису из 1752. године

Насеља	Број домаћинства са поседом на десној обали Саве 1725. године	Од тога досељени ⁸			Укупан број домаћинства 1752. године
		1716–1717.	1720.	1722.	
Градишка	189	39	17		197
Свињар (Давор)	119	15		2	131
Кобаш	18	20	8		218
Свилај	47	21	4	1	33
Укупно	373	95	29	3	579

Године 1726. католичко становништво досељено „из Хрватске“ населило је Лоњу, село на ушћу истоимене реке у Саву, учвршћујући границу Посавског крајишта према старим крајинама – Банској и Вараждинској. Насељавање овог, иначе пустог рубног појаса Посавског крајишта, наметнуло се као пожељно нарочито у ратним годинама 1737–1739. Села Кривај и Банова Јаруга насељена су пре овог рата, а Козарице, Плесмо и Стари и Нови Грабовац у периоду 1739–1741. године.⁹

Услед ратних околности (1740–1748) граничари и војне власти у Славонији и Срему издејствовали су низ погодности и привилегованих решења. Тако су поданици Субоцког војводства 1742–1743. године успели да се изборе за своје изузеће од надлежности цивилних власти и прикључење Горњој Посавској крајини. Побољшање насељености ових места, након преласка под војну власт, може се делимично објаснити олакшавањем пореских притисака на становништво. У насељима овог бившег властелинства, половином XVIII века, забележена је већа густина насељености (10,30 становника на km²) него у суседним властелинствима у области Мале Влашке – Подборском, Пакрачком, Забрдском и Сирачком, која су остала под коморском влашћу.¹⁰ Тек су пописи из друге половине XVIII

7 G. Bodenstern, *Povjest naselja u Posavini*, 155–190, 359–390; С. Гавриловић, „Извештај коморског саветника Г. И. Еберлеа о Славонији и Срему прве половине XVIII века“, *Зборник Матинице српске за историју* 22 (1980), 111–131. О насељавању досељеника из Хрватске и Босне у другој половини XVIII века на подручје Посавине у Градишкој регименти, видету у: L. Čelap, „Gradiška graničarska regimenta“, *Zbornik historijskog instituta Slavonije* 9 (1972), 9–42.

8 G. Bodenstern, *Povjest naselja u Posavini*.

9 Примери на које се позивамо наведени су у Енгеловом осврту на историјат овог дела границе, у: Ф. Ш. Енгел, *Ојис*, 199–202.

10 В. С. Дабих, „Мала Влашка у Славонији“, 11–38.

века забележили непромењени број домаћинстава у овим насељима, што значи да је њихов оптимални број у односу на скромну величину атара и расположиве обрадиве површине, достигнут већ половином века.¹¹

Табела 3. Број домаћинстава у насељима Субоцког војводства под цивилном влашћу (1702. и 1721. године) и војном влашћу (1752. и 1785. године)

Насеља	Под коморском влашћу		У саставу Војне крајине	
	1702. године ¹²	1721. године ¹³	1752. године ¹⁴	1785. године ¹⁵
Субоцка	35	34	46	47
Субоцки Град	11	15	37	36
Корита	–	3	8	9
Ливађани	–	10	19	18
Кричке	14	12	36	36
Јагма	7	11	16	17
Кукуњевац	40	28	33	79
Грабовац	–	5	17	13
Ловска	13	18	24	27
Бобаре	6 (са Љештанима)	3	7	7
Бујавица	5	12	12	16
Чаглић	19	20	45	38
Љештани	6 (са Бобарама)	5	9	7
Буковчани	–	6	14	15
Скендеровац	23	19	40	30
Ковачевац	10	11	16	17
Бијела Стијена	12	25	26	25
Бјелановац	5	7	13	17
Трњаковац	9	10	9	8
Рогуље	11	11	25	25
Чапргинци	5	9	16	19
Ширинци	6	14	12	11
Жуберковац	7	9	15	15
Шаговина	10	13	27	27
Међурић	38	34	50	45
Банова Јаруга	–	19	27	32
Укупно	292	363	599	589

11 Ф. Ш. Енгел, *Ојис*, 199–217. Опис насеља је спроведен према формацијској припадности – кантонима и пуковнијама, а према војно-управној подели 1785. године.

12 Т. Smičiklas, *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije*, 258–270.

13 В. С. Дабић, „Сумарни попис насеља, имовине и становништва Пакрачког, Субоцког, Забрдског и Подборског војводства у Малој Влашкој из 1721. године“, *Мешовића траћа – Miscellanea XXXI* (2010), 155.

14 КА, НКР, 1753 – 61 – 324/4.

15 Ф. Ш. Енгел, *Ојис*, 199–217. Опис насеља из 1785. године.

Коначно разграничење цивилних и војних насеља у Срему и Славонији спроведено је 1745. године. Властелинства у Срему – Вуковар, Илок, Митровица, Карловци и Земун, драстично су умањена у корист границе и сведена на мали број некадашњих насеља. Њихова седишта – Митровица, Карловци и Земун, због свог положаја, такође су потпала под војну јурисдикцију, а њихови власници обештећени су тек посебном комисијском интервенцијом барона Грашкалковића 1749. године. Размена становништва између цивилних и крајишких насеља, отпочела 1745. године и највећим делом завршена током 1749. године, изазвала је сложене демографске промене на подручјима која је захватила. У том процесу нека од насеља су добила, али многа и изгубила део становништва, због чега у овим областима није забележен већи пораст домаћинства у периоду 1736–1752. године. Динамичнији пораст домаћинства у овим насељима уследио је тек током друге половине XVIII века, при чему треба имати у виду потенцијал насеља у Срему и источној Славонији да приме ново становништво на своје плодне и простране атаре.

Табела 4. Број домаћинства сремских насеља под цивилном влашћу (Вуковарско властелинство 1728. и 1736. године) и под војном влашћу (Славонско-сремска војна граница 1752. и 1785. године)

Насеља	У саставу Вуковарског властелинства		У саставу Војне крајине	
	1728. године ¹⁶	1736. године ¹⁷	1752. године ¹⁸	1785. године ¹⁹
Илинци	21	36	54	87
Малавас (Вашица)	79	99	79	129
Нијемци	22	59	95	135
Ђелетовци	24	30	20	37
Бановци	26	34	13	16
Оролик	23	39	59	78
Слаковци	30	39	62	70
Лазе	26	26	38	60
Јанковци	64	68	39	50
Укупно	294	430	459	662

Припреме за нову регулацију Славонско-сремске војне границе почеле су маја 1752. године наредбом да се, најпре, попишу сва крајишка насеља у Славонији и Срему и расположиво људство и земљиште у њима. Пописивање је спроведено између маја и септембра 1752. године. На основу појединачних пописа регименти састављен је и сумарни попис целокупне војне крајине у Славонији и Срему, овом приликом искоришћен за анализу демографских и земљишних прилика.²⁰ Пописом је обухваћено 275 насеља

¹⁶ S. Sršan, „Pregled gospodarskog i demografskog stanja Vukovarskog vlastelinstva (1728–1736)“, *Acta historicae-oeconomicae Iugoslaviae* 13 (1986), 194–195.

¹⁷ Исто.

¹⁸ КА, НКР, 1753 – 61 – 324/4.

¹⁹ Ф. Ш. Енгел, *Опис*, 168, 184–186. Опис насеља из 1785. године.

²⁰ КА, НКР, 1753 – 61 – 324/4, Januar, folio 22–31: Summarische Conscriptio Tabella deren in denen Gränitz-Regimentern befindlichen Ortschaften.

од дунавске линије Петроварадин – Земун на истоку, до реке и места Лоње, Липовљана и Велике Краљеве у околини Новске на западу.²¹ Иако насеља у сумарном попису нису разврстана према војним формацијама у чијем саставу су се налазила, њихов распоред из 1747. и 1753. године у оквиру три пешадијске регименте – Петроварадинске, Бродске и Градишке, искористили смо како би на прегледан начин приказали резултате добијене анализом пописа у целини и указали на разлике које су постојале између области обухваћених региментама. У приказ територијалне и војне организације нисмо укључили две хусарске (коњичке) регименте, јер су оне устројене као посебне формације на територији захваћеној пешадијским региментама. Осим тога, овим пописом су обухваћена и насеља Карловци, Буковац, Земун, Брод и Градишка, која су почев од 1753. године, као

21 Транскрипција назива свих насеља пописаних 1752. године и њихова идентификација са данашњим насељима дата је по редоследу навођења у попису, са изузетком неколико случајева, како би насеља груписали по региментама. **Петроварадинска регимента:** Буковац, Карловци (Сремски), Чортановци, Бешка, Крчедин, Нови Карловци, Сланкамен, Сурдук, Белегиш, Бановци (Стари и Нови), Батајница, Земун, Бежанија, Сурчин, Јаково, Богића Збег (Богићевци или Бечмен), Бољевци, Прогар, Петровчић, Купиново, Ашања, Обреж, Карловчић, Товарник (Доњи), Огар, Грабовци, Витојевци, Кленак, Платичево, Хртковци, Никинци, Јарак, Шашинци, Митровица (Сремска), Лаћарак, Мартинци, Кузмин, Босут, Рача, Грк (Вишњићево), Моровић, Батровци, Адашевци, Малавас (Вашица); **Бродска регимента:** Јамена, Строшинци, Рачиновци, Ђурићи, Гуња, Дреновци, Сољани, Апшевци, Липовац, Врбања, Рајево Село, Подгајци, Илинци, Подграђе, Нијемци, Ново Село (Доње), Бошњацци, Жупања, Оток, Комлетинци, Ђелетовци, Бановци (Шидски и Винковачки), Оролик, Слаковци, Лазе (Сремске), Јанковци (Стари и Нови), Привлака, Градиште, Штитар, Церна, Андријашевци, Роковци, Мирковци, Винковци, Иванково, Вођинци, Ретковци, Прковци, Шишковци, Микановци (Стари и Нови), Стриживојна, Сикиревци, Бабина Греда, Лукачев Шанац (Славонски Шамац), Крушевица, Врпоље, Чајковци, Дивошевци, Беравци, Гундинци, Јаруге, Копаница (Велика и Мала), Стари Перковци, Новиград, Свилај, Прњавор, Купина, Стружани и Зољани, Срединци, Оприсавци, Бицко Село и Сатница, Гарчин, Сапци, Старо и Ново Топоље, Андријевци (Доњи), Доња Бебрина, Клокочевик, Врховина, Црни Поток, Кордушевци, Клакар, Кути (Трњански), Пољанци, Задубравље, Селина, Томник (део насеља Трњани), Жежевик, Врановци, Шушњевци, Подвиње (део насеља Славонски Брод), Растушје, Грабарје, Подцрквалје, Глоговица, Зденци (Бродски), Слатиник (Горњи и Доњи), Дубовик, Матковић-мала, Киндрово, Ориовчић, Томица, Врба (Горња и Доња), Рушчица, Горња Бебрина, Горња варош (Брод), Бродска Доња варош, Сибињ, Слободница, Одворци (насеља Гргуревчићи, Грижићи, Крајчићи, Челиковићи, Јакачина Мала, Раван и Брчино), Громачник, Буковље (Подвињско); **Градишка регимента:** Збјег, Андријевци (Горњи), Заграђе, Слатиник (Стари), Канижа, Шумеће, Липовљани, Краљева Велика, Међурић, Јамарица, Банова Јаруга, Лоња, Кривај, Новска, Кошутарица, Млака, Субоцка (Стара), Плесмо, Брестача, Козарица, Воћарица, Рожданик, Јазавица, Грабовац (Стари), Пакленица, Кукуњевац, Субоцки Град (насеља Баир, Поповац и Брезовац), Ловска, Брезине, Јагма, Јања Липа, Бујавица, Грабовац (Нови), Корита, Ливађани, Горњи Рајић, Доњи Рајић, Голеша (Рајчићи), Бенковац, Трњаковац, Лађевац, Боровац, Јабланац (део насеља Млака), Градишка (Варош, Мала Струт и Горица), Чаглић (Доњи и Горњи), Субоцка (Горња и Доња), Кричке, Рогољи (Доњи и Горњи), Бијела Стијена, Крњешевац (вероватно Ковачевац), Буковчани, Бјелановац, Скендеровци, Љештани, Бобаре, Дијановац Кочани (Окучани), Врбовљани, Бодеграји, Гређани, Чапргинци, Дубовац, Човац, Цаге, Косовац, Горњи Богићевци, Доњи Богићевци, Драгалић, Пољане, Трнава, Медари, Жуберковац, Шаговина (Машићка), Ширинци, Смртић, Ратковац, Решетари, Перовце, Сичице, Љупина, Мала Машић, Ковачевац, Мачковац (?), Мачковац, Орубица, Аџамовци, Врбје, Долина, Бодоваљци, Лазе, Брђани (Решетарски), Гуњавци, Свињар (Давор), Петрово Село (Старо), Црноговци, Годињак, Пакленик (Старци), Оштри врх, Тисовац, Дубочац (део насеља Брђани Решетарски), Врбова, Били Бриг, Липовац (Горњи, Доњи и Средњи), Стара Капела, Магић Мала, Комарница, Штивица, Нова Капела, Батрина, Драговци, Ратковица, Сиче, Сеоце, Лужани, Живике, Причац, Малино, Цигленик, Бечић, Кобаш (Славонски), Ориовац, Радовање, Кујник, Дреновац, Кути, Ново Село (Нови Кобаш, део насеља Славонски Кобаш), Бебрина, Бучје, Ступник, Бановци, Дубочац.

привилеђовани слободни војни комунистички у замену за годишња новчана давања, ослободила своје становништво од граничарских обавеза и била изузета из војних пописа. Због тога попис из 1752. године наводи већи број активних и резервних граничара од броја приказаног у пописима регименти вођеним од наредне, 1753. године.

Подаци пописа нису проверљиви или поуздани у свим сегментима, што је чињеница са којом се мора рачунати у раду са оваквом врстом извора. Суме добијене прерачуном одступају од сума наведених у оригиналу, нарочито када су у питању рубрике укупног броја војно способних мушкараца, „укупно расположивих“ појединаца у крајини, њиховог верског опредељења и поседованих обрадивих површина – ораница, ливада и винограда. Из овог разлога су у раду коришћене суме добијене прерачунавањем података за поједина насеља. У појединим случајевима грешка је уочена упоређењем податка са другим изворима, попут оне за насеља Кукуњевац у Градишкој регименти и Нови Карловци у Петроварадинској регименти, која приказује укупну површину под ораницима већу од укупне површине атара ових насеља. Са друге стране, становници православних насеља Пакленица, Бујавица и Машић у Градишкој регименти и Сремске Лазе у Бродској регименти у овом попису сврстани су у групу римокатолика. Ипак, будући да се подаци за већину насеља не могу проверити, прихваћени су у облику у ком су наведени у оригиналу. Резултати анализа изведених из ових података могу се прихватити као оријентациона вредност приликом сагледавања одређених појава.

Географске одлике терена уз реку и погранични статус свакако су утицали на развој насеља, демографски и привредни. На подручју Петроварадинске регименте атари насеља били су пространији, а број кућа и обрадиве површине у њима већи. Атари насеља Бродске и, у још већој мери, Градишке регименте били су скромнији и искоришћени од стране сразмерно мањег броја домаћинстава. У просеку, у једном насељу целог крајишта 1752. године налазило се 56,72 кућа, али је у стварности број кућа варирао у зависности од положаја насеља. Села са мањим бројем кућа (до 50) и ситнијим атарима забележена су у области побрђа Псуња, Пожешке Горе и Диља, у залеђу Старе Градишке и Брода, а ређе у појединим зонама уз реку Саву. Села са већим бројем кућа и већим атарима налазила су се непосредно у околини Новске, Старе Градишке, Брода, Винковаца, Жупање, као и у Срему уз Саву и Дунав.

Табела 5. Просечан број кућа/домаћинстава у насељима трију регименти 1752. године

Регимента	Број насеља	Број кућа	У просеку кућа по насељу
Петроварадинска	44	5231	118,88
Бродска	101	5385	53,31
Градишка	130	4983	38,33
Укупно	275	15599	56,72

Појас уз реку Саву био је мочваран и добрим делом изложен плављењу, па су атари насеља уз реку обухватили и површине попут рукаваца, мочвара и шума. Судаћи према распореду насеља са више од 50 кућа, насељеност

у местима уз Саву половином ХVIII века није била слаба, и то у зонама око Градишке на потезу Орубица – Свињар (Давор), на линији Дубочац – Славонски Брод – Горња и Доња Бебрина – Оприсавци, затим мали појас Сикиревци – Крушевица, и појас Бабина Грета – Штитаре – Жупања – Бошњаци. Почев од села Јамена, низводно до Земуна, готово сва насеља уз Саву имала су простране атаре и број кућа већи од 100. Са друге стране, нека од насеља уз Саву била су на непогодном и плавном терену и, упркос великим атарима, насељена са мање од 50 кућа, попут насеља у појасу Кошутарица – Млака – Јабланац – Човац, затим насеља у појасу Мачковац – Долина, потом Магић Мала – Живике – Причац, а источно од Брода насеља Клакар, Пољанци, појас Свилај – Новиград – Беравци – Јаруге, Славонски Шамац, а потом Подгајци – Рајево Село – Гуња – Рачиновци и Рача – Босут. О проблемима изливања и покушајима санирања тока реке Саве говоре бројни извори и литература.²²

Табела 6. Број кућа у насељима Славонско-сремске војне границе 1752. године

Број кућа по насељу	Број насеља у Петроварадинској регименти		Број насеља у Бродској регименти		Број насеља у Градишкој регименти		Укупно насеља у Славонско-сремској војној граници	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
1–50	11	25%	60	59,40%	103	79,23%	174	63,27%
50–100	14	31,81%	32	31,68%	22	16,92%	68	24,72%
100–150	9	20,45%	4	3,96%	3	2,30%	16	5,81%
150–200	3	6,81%	4	3,96%	1	0,76%	8	2,90%
200–250	3	6,81%	1	0,99%	1	0,76%	5	1,81%
250–300	2	4,54%					2	0,72%
450–500	1	2,27%					1	0,36%
500–600	1	2,27%					1	0,36%
Укупно насеља	44	100%	101	100%	130	100%	275	100%

Насеља са већим бројем кућа била су сконцентрисана у областима у којима је било географских услова за формирање великих атара, према томе претежно у области Петроварадинске регименте и у далеко мањој мери на територији Бродске и Градишке регименте. Велика насеља градског типа били су Карловци (554 кућа) и Земун (461), као и тврђавска подграђа Бродска Доња варош (241) и Градишка (197). Више од 200 кућа забележено је само у неколико насеља на територији Петроварадинске регименте

²² Пројекти на санирању тока реке Саве махом су реализовани тек од почетка ХIХ века. W. Wagner, „Sava i vojni komunitet Brod (1692–1873)“, *Zbornik Historijskog instituta Slavonije i Baranje 15* (1978), 1–32; Z. Živanović-Kerže, „Regulacija reke Save od Šamca do Rajevog Sela u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća“, *Osječki zbornik 24–25* (2001), 109–114. Један од описа из друге половине ХVIII века, у: Ф. Ш. Енгел, *Ојис*, 26: „Планински ланац, који се само у средини нешто прекида, дели ту краљевину по дужини на два дела; та планина, полазећи из Хрватске, простире се до Дунава и спушта се од Илока обалом реке до сат хода испод Карловаца, где се губи. Остали део земље, осим неколико брежуљака с обе стране, а особито на обалама Драве и Саве, раван је и тако низак да многа пространа равница није једнака са обичном висином водостаја тих река; из тога следује да при изливању река огромна пространства бивају преплављена водом, толика поља или опустошена или онеспособљена за обрађивање и претворена у баруштине које ретко, или чак никад не пресуше.“ У вези са санирањем тока реке су и проблеми контроле граничних прелаза и санитарног кордона.

(Сланкамен, Бановци, Митровица, Лаћарак, Мартинци), а западније, тек у рубном месту Бродске и Градишке регименте – Кобашу. Насеља са 100–200 кућа забележена су већином такође у Срему Петроварадинске регименте (Пецка, Крчедин, Сурчин, Бољевци, Купиново, Грабовац, Кленак, Хртковци, Јарак, Шашинци, Кузмин), затим у источној Славонији Бродске регименте (Бошњаци, Оток, Винковци, Иванково, Бабина Грета), а ређе нешто западније дуж Саве (Копаница, Сибињ, Одворци, и у Градишкој регименти Орубица, Свињар (Давор) и Липовац).

Већина насеља у Славонско-сремској војној граници имала је мање од 50 кућа (174 или 63,27% свих насеља). Највећи број ових насеља био је скромне површине, махом распоређен у залеђу реке Саве, у побрђу Псуња и Диља, чинећи више од половине насеља у Бродској (59,40%), велику већину насеља у Градишкој регименти (79,23%), а у Петроварадинској само четвртину (25%). Ипак, о томе да је територија војне крајине у Славонији и Срему половином XVIII века већ била добро насељена, а атари места прилично искоришћени, сведочи чињеница да се дуж читавог крајишта од Петроварадина до Лоње налазило само 7 насеља са мање од 10 домаћинстава (у Бродској регименти место Апшевци, а у Градишкој места Пакленица, Корита, Трњаковац, Љештани, Бобаре, Дубочац/Брђани). У групи насеља са свега 10 до 30 домаћинстава већина се такође налазила на територији Градишке (53 насеља), затим Бродске (30), и најзад Петроварадинске регименте (3).

У 15 599 кућа Славонско-сремске војне границе пописом је евидентирано 53833 „укупно расположивих“ глава (*Summa Effective*), у које су убројани сви они којима је тренутно или у перспективи приписивана војна обавеза. Поред стварно војно способних мушкараца (разврстаних у две рубрике: „где је по више“ и „где је само један вршилац дужности“) у суми ефективне нашле су се и удовице и напуштене куће, дечаци до 15 година и сирочад, цивилни поданици, подстанари и војно неспособни. Као стварни број мушкараца у крајини прихватићемо број „укупно расположивих“ умањен за број удовица и напуштених кућа – 52796. Овај попис није изузетак у погледу праксе да се женска популација не пописује. Рачунајући са демографском константом јозефинског пописа, по којој је 948 жена долазило на 1000 мушкараца, број жена у крајини износио је 50050.²³ Укупно становништво у Славонско-сремској војној граници, у том случају, процењено је на 102846, односно 6,59 душа по кући/домаћинству.²⁴

23 И. Караман, „Преглед становништва Хрватске, Славоније, Сријема и Бачке у време Јосипа II (1787)“, *Зборник Мајице српске за друштвене науке* 29 (1961), 88. Процентуално, однос мушке и женске у укупној популацији износио је 51,34% мушкараца и 48,66% жена. Демографска константа одређена је на основу резултата јозефинских пописа 1784/87. и преузета приликом прерачунавања непотпуних демографских података, при чему треба имати у виду да је стварни удео женске популације у укупној популацији средином XVIII века, највероватније, био мањи.

24 Просечни број чланова домаћинства већи од 4 и, пре свега, велики удео младе популације у укупној, указивао је на тренд пораста становништва путем природног прираштаја. Иако је објашњење у очљивом порасту до 1785. године, када је државним пописом установљено 187 875 становника у овој крајини, нађено у механичком приливу становништва (насељавању турских и млетачких имиграната, у: Ф. Ш. Енгел, *Ојис*, 163–164), не треба превидети значај повољног природног прираштаја у општем порасту становништва у Војној граници у другој половини XVIII века.

Табела 7. Куће и војно расположива популација (*Effective Stand*) у трима региментама Славонско-сремске војне границе 1752. године

Регимента	Куће	Војно способни	Цивилни поданици	Удовице	Сирочад	Напуштене куће	Подстанари	Подмладак	Неспособни	„Сума ефективе“
Петроварадинска	5231	5793	855	287	149	31	264	6131	1722	15362
Бродска	5385	7935	67	534	14	12	98	8220	2496	19363
Градишка	4983	7527	401	162	37	11	114	8428	2498	19108
Укупно ²⁵	15599	21255	1323	983	200	54	476	22779	6716	53833

Разлика у просечном броју свих мушких чланова у домаћинствима уочава се, пре свега, између насеља уз обалу реке Саве и у залеђу, насеља градског и сеоског типа, и уопште, између насеља Петроварадинске регименте, са једне, и Бродске и Градишке регименте, са друге стране.

Табела 8. Просечан број мушких чланова свих старосних доби у домаћинствима трију регименти

Регименте	Укупно кућа/ домаћинства	Укупно мушкараца	Просечно мушких чланова по домаћинству
Петроварадинска	5231	15040	2,87
Бродска	5385	18817	3,49
Градишка	4983	18935	3,79
Укупно	15599	52796	3,38

Већина насеља са нижим просеком од 1–3 мушкараца по домаћинству налазила се на територији Петроварадинске регименте. Нема сумње да је разлог овој појави лежао у пространим атарима сремских насеља и обиљу обрадиве земље, због чега су домаћинства могла да се деле. Тако се овај просек мушких чланова у домаћинствима затекао, по правилу, у већим насељима и у насељима градског типа, где је покретљивост становништва била већа.

Табела 9. Просечан број мушких чланова свих старосних доби у домаћинствима насеља са највећим бројем кућа (више од 200) у крајишту 1752. године

Насеља	Регимента	Верска припадност	Број кућа	Број мушкараца	Просечно мушкараца у кући
Карловци	Петроварадинска	мешовито	554	850	1,53
Сланкамен	Петроварадинска	православно	245	589	2,40
Бановци	Петроварадинска	православно	220	663	3,01
Земун	Петроварадинска	мешовито	461	1018	2,20
Митровица	Петроварадинска	мешовито	299	781	2,61

²⁵ Резултати које смо добили прерачунавањем сума разликују се од вредности сума исказаних пописом у оригиналу (војно способни 21 322, подмладак 22 816, неспособни 6 726 и сума ефективе 53 900). Ради веће тачности и прецизности у даљем раду користимо се исправљеним сумама које смо добили прерачунавањем. У Прилогу је објављен попис са сумама у оригиналу.

Лаћарак	Петроварадинска	православно	264	956	3,62
Мартинци	Петроварадинска	православно	203	606	2,98
Бродска Доња варош	Бродска	католичко	241	463	1,92
Градишка	Градишка	мешовито	197	439	2,22
Кобаш	Градишка	мешовито	218	568	2,60

Виши просек мушких чланова (4–6) различите старости и способности по домаћинству забележен је у 100 насеља или 36,36% свих насеља у Славонско-сремској војној граници. Само три насеља из ове групе налазила су се на територији Петроварадинске регименте (Батајница, Хртковци и Никинци), у односу на 29 насеља на територији Бродске и 68 на територији Градишке регименте. У групи ових насеља чак 77 је имало мање од 50 кућа, са типично малим атаром и без потенцијала за ширење, па и без могућности да се њихова домаћинства деле. О томе да су географска ограничења атара, а не верско-културолошке разлике условиле ову појаву, сведочи и чињеница да су се у овој групи насеља нашла, подједнако, и католичка и православна насеља Градишке и Бродске регименте.²⁶

Табела 10. Насеља са највишим просеком мушких чланова по домаћинству (5–6 мушкараца свих старосних доби)

Насеље	Регимента	Верска припадност	Број кућа	Број мушкараца	Просечно мушких глава у кући
Дивошевци	Бродска	католичко	34	170	5,00
Стари Перковци	Бродска	католичко	39	197	5,05
Грбарје	Бродска	католичко	20	101	5,05
Киндрово	Бродска	католичко	13	76	5,84
Бучје	Градишка	католичко	18	92	5,11
Липовљани	Градишка	католичко	57	358	6,28
Кукуњевац	Градишка	православно	33	182	5,51
Субоцка (Стара и Нова)	Градишка	католичко	40	203	5,07
Субоцки Град	Градишка	православно	37	200	5,41
Ловска	Градишка	православно	24	149	6,21
Јагма	Градишка	православно	16	87	5,45
Бујавица	Градишка	католичко (!)	12	71	5,91
Корита	Градишка	православно	8	49	6,12
Трњаковац	Градишка	православно	9	46	5,11
Рогољи	Градишка	православно	25	132	5,28
Буковчани	Градишка	мешовито	14	76	5,42
Бобаре	Градишка	православно	7	37	5,28
Љупина	Градишка	католичко	32	160	5,00
Гуњавци	Градишка	католичко	20	103	5,15
Стара Капела	Градишка	католичко	10	50	5,00
Магића-Мала	Градишка	католичко	47	240	5,11
Комарница	Градишка	католичко	24	133	5,54

²⁶ Аграрни приказ збирних резултата за три регименте Славонско-сремске војне границе на основу овог пописа дат је у: К. Kazer, *Slobodan seljak i vojnik*, 236–238.

Уређењем Славонско-сремске војне границе 1747. године бројно стање војно способних мушкараца, активних и резервних граничара, за три пешадијске и две коњичке регimente, прописано је на 21 000.²⁷ Пописом из 1752. године евидентирано је њих 21 255,²⁸ што значи да није било бројчаних одступања у односу на последњу званичну уредбу за крајиште у Славонији и Срему. Војно способни мушкарци (*dienst taugliche*) чинили су 40,25% укупне мушке популације у крајини. У ову групу били су урачунати регрутовани и прекобројни граничари (*dienst enroutierte* и *supernumerarii*), између 15 и 60 година старости. Почев од наредне, 1753. године, у активну службу у целом крајишту регрутовано је 12 240 пешадинаца (4 080 по регименти) и 960 коњаника, док су остали чинили резерву.²⁹ Бројно стање војно способних појединаца било је најважније питање и критеријум за уједначење регименти. Да би се број војно способних приближио пројектованом броју, Градишкој регименти припојен је читав појас нових насеља (26 насеља Субоцког војводства 1743. године). У једној граничарској кући у Славонско-сремској војној граници, у просеку, било је по 1,36 војно способних мушкараца, што упућује на закључак да је из већине крајишких кућа долазило тек по један граничар. Нажалост, рубрикама овог пописа нису исказани ожењени и нежењени мушкарци, чиме би се поближе упознала структура домаћинства. Инокосна домаћинства су поред, по правилу, ожењеног кућног старешине бројала и одрасле нежењене мушке чланове, а проширена и задружна домаћинства двојицу и више ожењених мушких чланова. Осим тога, у домаћинствима су присутни и стари и физички неспособни одрасли мушкарци, који су у овом попису издвојени у посебну рубрику „неспособних“ (*untaugliche*). Рачунајући војно способне и неспособне одрасле мушкараце заједно, али и оне евидентирание као цивилне поданике и подстанаре, у једном домаћинству у крајишту налазило се у просеку 1,90 одраслих мушкараца.

Имајући у виду да су мушкарци старији од 60 година и дечаци до 15 година старости били, махом, без способности да формирају породице, као и то да су не тако бројни цивилни поданици и подстанари били, углавном, самостални појединци и придружени чланови, полазимо од тога да је број одраслих војно способних мушкараца релевантан основ за извођење закључка о структури домаћинства, тј. инокосним, проширеним породицама или задругама у њима.³⁰ У насељима Петроварадинске регименте на једно домаћинство је, у просеку, долазило 1,10 војно способних мушкараца.

27 F. Vaniček, *Specialgeschichte der Militärgrenze*, 522. У ову суму убројани су осим пешадије и хусари (коњаници), како регрутовани тако и прекобројни.

28 Овај број добијен је прерачуном бројчаних података за сва насеља и одступа од суме наведене у оригиналу у коме је забележено укупно 21 322 војно способних.

29 Енгел, *Ојис*, 135. Наизглед мањи број мушкараца у региментама, који приказују пописи почев од 1753. године, последица је чињенице да су пописом из 1752. године у крајишка насеља сврстани Карловци, Буковац, Земун, Брод и Градишка, насеља која су изузета из региментских спискова од 1753. године. Упоредити са бројним стањем Бродске регименте, у: D. Matanović, „Novačenje u Brodskoj pukovniji po popisima muškaraca pukovnije od 1755. do 1808. godine“, *Scrinia Slavonica* 1 (2001), 49–50.

30 Већ је показано да је током прве половине XVIII века у крајишким областима Подунавске и Потиске границе, али и у цивилним областима Славоније, већина домаћинства имала структуру инокосних и проширених, а само изузетно структуру задруге, у: A. Koroknai, „Problemi zadrugu u Podunavskoj i Potiskoj granici“, 65–66; В. С. Дабић, *Мала Влашка у Славонији*, 29.

Изузетак је чинило само неколико насеља у којима је овај просек био виши и приближан броју два, те у њима претпостављамо постојање проширених и задружних домаћинстава – Хртковци (1,98 војно способних мушкараца по домаћинству), Никинци (1,78), Чортановци (1,75), Карловчић (1,72) и Крчедин (1,72). Просечан број војно способних мушкараца у насељима Бродске регименте износио је 1,47, а у вишем просеку од 2–2,40 забележен је у насељима Подграђе, Шишковци, Врпоље, Дивошевици, Беравци, Гундинци, Стари Перковци, Купина, Стружани и Зољани, Средици, Оприсавци, Гарчин, Доњи Андријевци и Киндрово. У насељима Градишке регименте у просеку је на једно домаћинство долазило 1,51 војно способних мушкараца. Присуство проширених или задружних домаћинстава претпостављамо у 20 насеља (15,38% насеља у овој регименти) у којима је тај просек био виши и износио 2–2,65 одраслих војно способних мушкараца по домаћинству (Слатиник, Липовљани, Кукуњевац, Ловска, Бујавица, Кричке, Трнава, Љупина, Годињак, Липовац, Стара Капела, Магић Мала, Комарница, Штивица, Нова Капела, Сиче, Сеоце, Малино, Радовање, Кути). Будући да је већина набројаних насеља имала атаре скромне површине, претпостављамо да су географска и друга ограничења утицала на ову појаву.

Цивилни поданици (*Untertanen*) на територији Славонске крајине убележени су у већем броју у областима које су комисијским разграничењем крајине са цивилним поседима преузете од коморских или феудалних добара. Због тога се они појављују махом у местима у Срему (деловима бивших властелинстава Вуковар, Илок, Карловци, Земун и Митровица) и у околини Пакраца (бивше Субоцко војводство). Размена становништва 1745–1749. године, међутим, дотакла се и старих крајишких насеља, у којима су војне власти ради побољшања насељености, по свему судећи, толерисале присуство цивилних поданика спремних да прихвате граничарски статус. Иако су хаотично стање и бројне нерегуларности изазване разграничењем цивилне и војне територије махом регулисани 1749. године, недовршени послови око размене и дефинитивног уједначења статуса појединаца на цивилној и крајишкој територији оставили су своје трагове и у овом попису. Претпостављамо да су у суму ефикасности урачунати због тога што су још увек могли да промене статус и постану граничари, или у случају потребе буду активирани. Највећи број цивилних поданика нашао се у Петроварадинској регименти (855 или 64,62% евидентираних цивилних поданика), чинећи ову регименту једином у којој су цивилни поданици забележени у свим, осим у два насеља. У већем броју нашли су се у седиштима бивших властелинстава – у Земуну (220), Карловцима (155) и Митровици (56), али и у суседним, скорије инкорпорираним подунавским местима Сланкамен (62), Нови Карловци (29), Бановци (26), као и у Бољевцима на Сави (21), а њихово присуство вероватно је имало везе са нерешеним поседовним питањима. На територији Бродске регименте забележени су искључиво на истоку њене територије, али у знатно мањем броју, по 1–3 у 18 села, и у броју 5–10 у 4 места. Ипак, чињеница је да посао размене становништва није остао недовршен у свим бившим цивилним местима. У местима која су 1745. године изузета из надлежности Ђаковачког властелинства и прикључена средњој Посавској граници Бродске регименте – Микановци, Стриживојна, Врпоље, Чајковци, Андријевци, Топоље и Стари Перковци, овим пописом није забележен ниједан цивилни поданик. И на територији насеља Градишке регименте нашао се већи број цивилних

поданика (401). Њихово присуство евидентирано је у 64 (49,23%) насеља ове регименте. Регистровани су у свим насељима бившег Субоцког војводства, са изузетком Чапргинаца и Крички у којима их није било. Међутим, цивилних поданика било је и у другим, махом суседним насељима, која раније нису припадала неком од војводства у коморској области Пакрац. У броју већем од 10 евидентирани су у насељима – Горњи Рајић (11), Доњи Рајић (17), Голеша (Рајчићи, 22), Лађевац (13), Боровац (28), Чаглић (10), Решетари (14), Перовце (12), Мачковац (10), Орубица (12), Врбје (19).³¹

У војној крајини у Славонији и Срему било је 983 удовица (*Wittiben*), тј. удовичких кућа које су по правилу обезбеђивале једног војног обвезника. Удовичке куће чиниле су 6,30% свих кућа у крајишту. У насељима Петроварадинске регименте регистровано је укупно 287 удовица, док је у Бродској регименти њихов број био готово двоструко већи (534). Присуство одређеног броја удовичких домаћинстава у сваком од насеља било је уобичајено (1–3 удовица). Међутим, велики удео удовичких домаћинстава, каткад и трећина укупног броја домаћинстава, забележен је у 12 источнославонских насеља, и то у местима: Бошњаци (40 удовичких од укупно 105 домаћинстава), Жупања (32 од 72), Привлака (15 од 79), Градиште (14 од 85), Штитар (25 од 63), Церна (29 од 91), Мирковци (22 од 99), Винковци (42 од 159), Иванково (56 од 182), Вођинци (27 од 52), Прковци (10 од 21) и Шишковци (19 од 55). У питању су суседна места у поречју Саве и њених притока Биђ, Берава и Босут, која су припадала Славонској хусарској регименти и чији су одрасли мушки чланови, по свему судећи, у великом броју страдали током Рата за аустријско наслеђе. Штавише, у истим местима су убележени и једини напуштени домови на територији источне Славоније. О појави већег броја удовичких домаћинстава у хусарским насељима сведочи и већи број удовица забележен у таквим насељима у Срему – у Сланкамену (25 удовичких од 245 кућа), Бановцима (49 од 220) и Земуну (34 од 461). У Градишкој регименти забележен је далеко мањи број удовичких кућа – 162. Већи број удовица забележен је у насељима са већим бројем кућа – Стара Градишка (14 од 197 домаћинстава), Свињар (Давор: 13 од 131 домаћинства), Кобаш (24 од 218 домаћинстава) и Дубочац (12 од 74 домаћинстава). Подаци за три регименте разликују се у погледу броја села у којима није било удовичких домаћинстава. Тако их на територији Петроварадинске регименте није било у свега 5 или 11,36% насеља у регименти, у Бродској регименти у 27 или 26,73% насеља регименте, док у Градишкој регименти удовичких домаћинстава није било у чак 73 или 56,15% насеља регименте. Одсуство удовица значи да је већина домаћинстава имала способност да након смрти кућног старешине обезбеди његовог мушког наследника. Добијени резултат се махом поклапа са распоредом насеља са просечно већим бројем мушких чланова у домаћинству.

Мушка сирочад (*Pupillen*) нису пописана само због тога што се са њима рачунало приликом разматрања о бројном стању војно употребљивих појединаца. Наиме, све до пунолетства сирочади, надлежне коморске или војне власти контролисале су и располагале њиховом имовином, јер је она припадала државном фонду прихода. Како су посредници у располагању пупиларном имовином у крајиштима били локални представници војних власти – виши и нижи официри, држава је настојала да смањи поље могућих злоупотреба. Одредбе о пупиларним фондовима улазиле су у састав свих

регулатива на простору Јужне Угарске још од 1702. године.³² Три четвртине сирочади евидентирано је у насељима Петроварадинске регименте (149), а готово половина од тога у насељима Земун (43), Сланкамен (27), Бољевци (14) и Бановци (12). У Бродској регименти било их је укупно 14, и то у 8 насеља по једно (осим у Дреновцима 5 и Иванкову 3), а у Градишкој регименти укупно 37 сирочади у 17 насеља (по 1–2). Већи број сирочади у насељима Петроварадинске регименте доводи се у везу са чињеницом да је у већим местима породица била инокосна, а осиротела деца чешћа појава.

Иако у тренутку пописивања из 54 напуштене куће (*Verlassene*) није долазио ниједан војни обвезник, евидентиране су као јединице чији ће будући станари бити носиоци војне обавезе. Напуштене куће већином су се нашле у Срему Петроварадинске регименте (31) и то по једна или две у појединим насељима, са изузетком 17 у Земуну. На територији Бродске регименте евидентирано је 12 напуштених кућа у неколико, и то искључиво источнославонских села, у броју од 1–3, у насељима Бошњаци, Жупања, Винковци, Иванково, Прковци и Шишковци. У Градишкој регименти напуштене куће су забележене у 11 насеља, по једна, и то у местима Кобаш, Орубица, Врбје, Гређани, Окучани, Бијела Стјена, Доњи Рајић, Грабовач (Нови), Субоцка (Стара), Млака и Липовљани. Постојање напуштених кућа у наведеним насељима било је последица како недовршене размене становништва у процесу разграничења цивилне и војне територије, тако и биолошког нестанка чланова домаћинства или њиховог пресељења, могуће и у границама истог атара.

Подстанари (*Inwohner*) су настањивали 3,05% кућа у граници. У питању су били, обично, неокућени млађи мушкарци у потрази за послом у већим насељима, због чега их махом налазимо у сремским местима и у подграђима тврђава – у Сланкамену (39 подстанара), Земуну (68), Купинову (11), Митровици (28), Винковцима (23), Бродској Доњој вароши (24) и Градишкој (16). Више од половине укупно евидентираних подстанара забележено је, управо, у највећим местима Петроварадинске регименте (264). У већини посавских насеља Бродске регименте са 50–200 кућа убележени су у броју од 1 до 5. Њихово присуство у местима попут Лаза, Рајевог Села или Ђелетоваца, у којима је број кућа био мањи од 50, вероватно је било последица недостатка земљишта. У Градишкој регименти, подстанари су евидентирани у 40 насеља, махом у броју 1–5. Са изузетком Градишке (16) и Свињара (Давор: 5) нису били појава карактеристична за већа насеља ове регименте (нпр. у Кобашу су евидентирана само два), па је њихово присуство у насељима са мање од 50 кућа, попут, оних у Бодиграјима (7), Дијановцу (Окучанима, 5), Субоцкој (Доњој и Горњој, 5), Доњем Рајићу (9), Јањи Липи (7) и Субоцком Граду (6), пре било последица атарских ограничења и недостатка обрадивих површина.

Иако у попису није прецизирано, рубрика подмлатка (*Nachwuchs*) по правилу се односила на дечаке млађе од 15 година старости. Удео дечака у целокупној мушкој популацији од 43,14% био је значајно већи од демографске константе, по којој је удео дечака у укупној мушкој популацији у Угарској 1784/87. износио 37,50%.³³ У Петроварадинској регименти дечаци су чи-

32 A. Koroknai, „Problemi zadruge u Podunavskoj i Potiskoj granici“, 45; F. Vaniček, *Specialgeschichte der Militärgrenze*, 251, 536.

33 A. Koroknai, „Problemi zadruge u Podunavskoj i Potiskoj granici“, 62.

нили 40,76% укупне мушке популације, у Бродској регименти 43,68%, а у Градишкој регименти 44,51%. Виша стопа присуства младе популације сугерише постојање вишег природног прираштаја, као и то да су нека од насеља на овом простору не тако давно основана, због чега се њихова популација може окарактерисати као „млада“. Примери изузетно високих демографских константи за дечаке су релативно скоро насељена места, попут оних у која је у периоду 1739–1741. године досељено католичко становништво из „Хрватске“. Место Козарице је насељено 1739, а у попису 1752. године евидентирано је са 42 куће и укупно 154 мушкарца, међу којима 92 дечака млађа од 15 година (што је 59,74% дечака у укупној мушкој популацији). Плесмо је насељено 1740. и у њему је пописом убележено 14 кућа са 54 мушкарца, од којих 30 дечака (55,55%).

Није прецизирано које групе мушке популације су сврстане у „неспособне“ (*Untaugliche*), али претпостављамо да су у питању била лица старија од 60 година и лица са физичким недостатком, тј. делимични и потпуни инвалиди свих старосних доби. Њихово бројно стање је доследно вођено у свим војним пописима, јер су у недостатку других, војно способних, у својим домаћинствима свеједно договали војну обавезу, а осим тога и сами обављали неке војничке послове. У Петроварадинској регименти неспособних за војну службу било је 1722 и чинили су 11,44% целокупне мушке популације. У Бродској регименти неспособних је било 2496, са уделом од 13,26% у укупној мушкој популацији регименте. Присуство неспособних у Градишкој регименти било је приближно исто као у Бродској регименти – 2498 појединаца или 13,19% целокупне мушке популације регименте.

Добијене вредности ближе приказују демографске прилике у насељима трију регименти. Највећи број напуштених кућа, цивилних поданика, сирочади и подстанара забележен је у насељима Петроварадинске регименте. Највећи број удовица и неспособних мушкараца са једне стране, али и највећи број кућа и војно способних мушкараца са друге, забележен је у насељима Бродске регименте. Млада популација имала је највећи удео у укупној мушкој популацији Градишке регименте, у чијим насељима је забележен и највећи просечни број војно способних мушкараца по домаћинству и највећа густина насељености. Приликом процене насељености у обзир треба узети чињеницу да је број укућана у домаћинствима могао бити различит. Већина пространих сремских насеља са више од 100 домаћинстава (па и 200) имала је, у просеку, у својим домаћинствима мањи број укућана од домаћинстава села са мање од 50 кућа на простору Бродске или Градишке регименте.

Табела 11. Укупан број становника, површина и густина насељености три регименте Славонско-сремске војне границе 1752. године

	Петроварадинска регимента	Бродска регимента	Градишка регимента	У све три регименте
Укупан број становника (процена)	29300	36658	36888	102846
Укупна површина (у km ²)	2014	2541,6	1603,3	6159
Густина насељености (просечно по km ²)	14,54	14,42	23,00	16,69

Виша густина насељености у Петроварадинској регименти кретала се између 20 и 37 стан./km², а забележена је у насељима Карловци, Бановци, Земун, Хртковци, Јарак, Митровица, Лаћарак. Ова насеља спадала су у најмногљуднија на територији регименте – имала су између 1000 и 2000 становника (100–450 кућа), а у њима је забележена и већа искоришћеност атарских површина (изнад 30%). Најмања густина насељености (3–6 стан./km²) забележена је у насељима са мањим бројем становника и нижим степеном искоришћености атара (до 10%) – у местима Сурдук, Обреж, Босут, Рача, Грк (Вишњићево), Моровић, Батровци. На територији Бродске регименте вишу густину насељености, између 20 и 47 становника по km², имало је 40 насеља (39,6% свих насеља у регименти). Густину насељености већу од 30 становника по km² имала су тек, са изузетком Иванкова и Шишковаца, насеља мањих атара према западу, почев од Лукачевог Шанца (Славонског Шамца) – Крушевица, Дивошевци, Јаруге, Свилај, Купина, Среданци, Бицко Село, Доња Бебрина, Кути Трњански, Селина, Грабарје, Томица, Слободница и Буковље Подвињско. Иако је већину ових насеља настањивало мање од 40 домаћинстава, због скромне величине атара густина насељености је била већа. Тако је у насељима Томица, са свега 19 домаћинстава, и Буковље Подвињско, са свега 18 домаћинстава, забележена највећа густина насељености од 47, односно 43 становника по километру квадратном. На другој страни, појас насеља са мање од 10 стан./km², простирао се у источном делу регименте, обухватајући насеља Јамена, Строшинци, Ђурићи, Дреновци, Сољани, Апшевци, Липовац, Врбања, Подгајци, Подграђе, Доње Ново Село, Бановци, Јанковци и Ретковци. У већини ових насеља број домаћинстава је такође био мањи од 40, али су се она, за разлику од групе насеља са већом густином насељености, простирала на далеко пространијим атарским површинама. Насељеност већу од 20 становника по километру квадратном имало је чак 66,15% насеља Градишке регименте, што је у складу са чињеницом да је територија ове регименте, иако најмања, била насељена сразмерно великим бројем становника. Више од 30 становника по километру квадратном имала је трећина насеља ове регименте, а по изузетно великој густини насељености (50–70 стан./km²) издвајају се насеља малих атара Бучје, Кујник, Малино, Сиче, Липовац и Горњи Андријевци. Густина насељености испод 10 становника по километру квадратном забележена је у свега неколико насеља ове регименте – Бобаре, Грабовац, Пакленица, Плесмо, Млака, Решетари, Лоња и Краљева Велика, чији су се атари налазили у подручју мање погодном за земљорадњу.

Табела 12. Број насеља са просечном густином насељености у три регименте Славонско-сремске војне крајине 1752. године

Становника по km ²	Број насеља у Петроварадинској регименти	Број насеља у Бродској регименти	Број насеља у Градишкој регименти
1–5	2	8	2
5–10	14	6	9
10–15	10	24	13
15–20	9	17	15
20–25	4	14	19
25–30	1	12	21

30–35	2	8	19
35–40	2	7	13
40–45		1	7
45–50		1	1
50–60			3
60–70			2
70–80			1
Укупно насеља	44	98 (2 без податка)	125 (5 без податка)

Верска припадност исказана је за 53 948 душа, у оквиру којих 33 283 припадника католичке (61,69%) и 20665 „грчко-обредне“, православне вероисповести (38,30%).³⁴ Православна популација насељавала је у великој већини Петроварадинску регименту, док је у Градишкој имала удео једне трећине, а у Бродској представљала тек приближно двадесети део укупног становништва регименте. Верска слика у насељима на подручју Посавине и Подунавља мењала се интензивно услед систематске популационе политике Беча према областима Славоније и Срема. Слабо насељени простор почетком XVIII века постепено је насељаван, обнављањем запустелих или оснивањем нових насеља, и то махом усељеничким струјама српског православног и хрватског католичког становништва из Босне, Карловачког генералата, Банске крајине и Банске Хрватске. Имигранти обеју вероисповести долазили су у мањем броју и из Вараждинског генералата и млетачке Далмације. Верска припадност исказана је за мушку популацију у целости, без обзира на старосно доба и способност појединаца. Полазећи од претпоставке да је и женска популација двеју вероисповести била у истом бројчаном односу као и мушка, верску структуру установљену на основу мушке популације прихватили смо као показатељ верске структуре целокупне популације Славонско-сремске војне границе половином XVIII века.

Табела 13. Верска структура становништва трију регименти Славонско-сремске војне границе 1752. године

Вероисповест	Петроварадинска регимента		Бродска регимента		Градишка регимента		Укупно у три регименте
Католици	1806	11,72%	18140	93,20%	13337	69,87%	33283
Православни	13591	88,27%	1323	6,79%	5751	30,12%	20665
Укупно	15397	100%	19463	100%	19088	100%	53948

Насеља у крајишту већином су била верски чисте, немешовите средине (232 или 84,36%). Међу њима је било 158 чисто католичких и 74 чисто православних насеља, док су у преостала 43 насеља (15,63%) евидентирани припадници обеју вероисповести. У групу верски немешовитих убројали смо и 33 насеља у којима је забележено до 5% припадника друге вероис-

34 Збрајањем вредности наведених у рубрици о верском опредељењу мушке популације свих насеља у попису добили смо суму за 31 лице мању од суме наведене у оригиналу пописа (53 979 душа, у оквиру којих 33 303 католичких и 20 676 православних). Припадници других вероисповести у војној крајини у Славонији и Срему половином XVIII века нису забележени. Осим тога, сума пописаних у рубрици о вероисповести разликује се од укупног броја мушкараца у крајишту. И поред тога, наведене податке смо прихватили приликом анализе верске структуре популације.

повести, под претпоставком да су у питању службени представници, због чега се ова насеља не могу сматрати стварно „мешовитим“.

Табела 14. Верска структура насеља трију регименти Славонско-сремске војне границе 1752. године

Регимента	Верски чиста насеља				Верски мешовита насеља					
	Католичка		Православна		Већински католичка			Већински православна		
	100%	до 5% православних	100%	до 5% католика	до 55%	до 75%	до 95%	до 55%	до 75%	до 95%
Петроварадинска	1	1	22	13	–	–	–	3	1	3
	2		35		–			7		
Бродска	76	9	2	–	1	1	5	2	3	2
	85		2		7			7		
Градишка	67	4	31	6	–	4	9	1	5	3
	71		37		13			9		
Укупно	158		74		20			23		
	232				43					

У Петроварадинској регименти мушка католичка популација била је већинска само у насељима Хртковци (417 католика; 16 православаца) и Никинци (425; –), у која су породице из племена Климената римокатоличке вероисповести досељене 1737. године.³⁵ Верски мешовитих насеља било је 7, и то искључиво са православном већином: Митровица (390 католика; 401 православних), Моровић (80; 92), Батровци (43; 47), Карловци (109; 823), Земун (259; 780), Адашевци (15; 281), Малавас (Вашица, 23; 189). У следећих 12 насеља било је мање од 5 католика (вероватно службених представника), због чега нису урачуната у групу „мешовитих“: Буковац (4; 129), Бешка (1; 485), Сурдук (3; 124), Белегиш (2; 215), Бановци (4; 714), Батајница (3; 200), Сурчин (2; 535), Обреж (1; 188), Лаћарак (1; 951), Мартинци (1; 607), Кузмин (1; 578), Рача (2; 124). У групу верски чистих насеља урачунали смо и село Сланкамен (20; 595), у коме су католици чинили мање од 5% становништва.

У Бродској регименти становништво је било већински римокатоличке вероисповести. На територији целе регименте само су два насеља била чисто православна – Бановци и Мирковци, док је 14 насеља било мешовито (7 већински католичких и 7 већински православних). У 9 насеља припадници православне вероисповести забележени су у броју мањем од 10 (тј. до 5%), па су ова насеља убројана у верски чисто католичка. Географски, 25 насеља у којима је забележено присуство православних појединаца груписано је у две области Бродске регименте. Прва зона простирања православних насеља захватала је источну Славонију, у подручју граничном са Вуковарском жупанијом и Петроварадинском региментом, а међу којима су само два насеља била потпуно православна – Мирковци (–; 275 православаца) и Бановци (–; 45), два мешовита са већински православном популацијом – Оролик (35 католика; 154 православаца) и Јамена (58; 215), два мешовита са већински католичком популацијом – Рајево Село (114; 23) и Привлака (275; 33), и неколико села са по 10 и мање

³⁵ С. Гавриловић, „О насељавању Српске милиције и Климената у Срему (1737–1742)“, *Историјски часопис IX–X* (1959), 249–258.

православних, вероватно службених представника – Винковци (539; 10), Чајковци (188; 10), Рачиновци (163; 1), Нијемци (328; 1), Јанковци (82; 4) и Вођинци (282; 2). Друга област са православном популацијом обухватала је насеља у залеђу Брода, у подножју Диља, где су мешовита али већински православна била суседна насеља Клокочевик (67; 146), Кордушевци (41; 86), Грњани (61; 76), Жежевик (19; 20) и Шушњевци (43; 58). Источно од њих налазила су се мешовита насеља са католичком већином – Новиград (71; 13), Старо и Ново Топоље (116; 62) и Пољанци (35; 30), а западно Зденци (140; 37) и Сибињ (257; 18). По неколико православних евидентирано је и у оближњим насељима Бродска Доња Варош (487; 10), Громачник (175; 7) и Врховина (124; 5).

У Градишкој регименти било је 71 чисто католичко насеље (54,61% свих насеља у регименти), док је чисто православних било 37 (27,48%). Међу преостала 22 мешовита насеља (16,79%) католичку већину имало је њих 13. Географски посматрано, положај православних насеља био је концентрисан у неколико области Градишке регименте. Прва област захватала је западне и југозападне обронке Псуња, у правцу североисточно и источно од Новске и западно и северозападно од Старе Градишке, а ослањала се на рубове већински православне области око Дарувара и Пакраца у залеђу. У овој области, чисто православна насеља била су: Кукуњевац (1; 181), Ловска (–; 149), Субоцки Град (–; 200), Ливађани (–; 89), Корита (–; 49), Јагма (–; 87), Субоцка (–; 202), Кричке (–; 172), Крњешевац (–; 71), Бјелановац (–; 52), Голеша (Рајчић, –; 186), Доњи Рајић (–; 209), Млака (–; 68), Јабланац (–; 78), Бенковац (–; 118), Трњаковац (–; 46), Лађевац (–; 173), Чапргинци (–; 72), Рогољи (–; 132), Љештани (–; 36), Бобаре (–; 37), Ширинци (–; 51), Жуберковац (–; 61), Шаговина (Машићка, –; 104), Цаге (–; 94), Ратковац (–; 143), Смртић (1; 119), Трнава (1; 109), Медари (1; 91), Бодеграји (–; 225), Гређани (6; 260), Дијановац (Окучани, –; 110), Косовац (3; 48), Дубовац (–; 100), Човац (–; 195), Врбовљани (1; 192), Доњи Богићевци (–; 117). У истој области већински православна насеља са католичком мањином била су: Грабовац (Нови, 10; 56), Чаглић (53; 146), Буковчани (37; 39), Скендеровач (12; 118), Ратковац (15; 72), Косовац (3; 48), Пољане (50; 80), Ковачевац (31; 84), а насеља са православном мањином била су: Горњи Рајић (89; 34), Боровац (189; 35), Бијела Стијена (69; 21), Градишка (308; 145), Драгалић (161; 17), Бечић (49; 3). Други појас насеља са православном популацијом простирао се нешто источније од Старе и Нове Градишке, на јужним обронцима Пожешке горе, према побрђу Диља и Славонском Броду. Тамо је православно већину имало насеље Мачковац (вероватно грешка у називу: 33; 58), а православно мањину Перовце (157; 38), Свињар (Давор, 291; 70), Пакленик (Старци, 70; 14), Причац (46; 31), Кобаш (384; 209), Дубочац (154; 19) и Збјег (134; 20). По неколико православних (до 5%) евидентирано је и у селима која смо убројали у чисто католичка – Старо Петрово Село (277; 5), Цигленик (83; 3), Дреновац (273; 7) и Решетари (345; 1).

У попису је забележено неколико, по свему судећи, нетачних података. Наиме, насеља Пакленица, Бујавица и Машић у Градишкој регименти и (Сремске) Лазе у Бродској регименти, наведена су као чисто католичка, иако су у свим другим пописима, закључно са пописом из 1991. године,

навођена као православна насеља. Са друге стране, насеље Мачковац је у попису убележено два пута, при чему, први пут, као мешовито, већински православно насеље, што није било у складу са иначе римокатоличком вероисповешћу његових становника.³⁶ Грешке у попису са бројним подацима могу се различито тумачити, па и фактором писарске грешке. Ипак, приликом анализе верске структуре насеља и становништва, ова три насеља сврстали смо у суму католичких, односно православних – у складу са подацима пописа.

Географске карактеристике условљавале су пољопривредне могућности, односно степен насељености и искоришћености земљишта у појединим насељима. У попису из 1752. године уочавају се разлике у земљишним приликама на простору Славонско-сремске војне границе, и то у виду ограниченог фонда расположивог земљишта у Градишкој и Бродској регименти и обиљу обрадивог земљишта на простору Петроварадинске регименте. Из овог разлога су насељеничке породице у наредним деценијама усмераване претежно на територију Петроварадинске регименте.

Табела 15. Структура обрадивог земљишта у региментама Славонско-сремске војне границе 1752. године и удео у укупном земљишном фонду³⁷

Регимента	Оранице (јутара)		Ливаде (јутара)		Виногради (мотика)	
Петроварадинска (44 насеља)	70239	44,42%	35120	54,30%	7862	42,55%
Бродска (101 насеље)	40591	25,67%	17363	26,84%	5023	27,18%
Градишка (130 насеља)	47314	29,90%	12188	18,84%	5589	30,25%
Укупно (275 насеља)	158144	100%	64671	100%	18474	100%

³⁶ Насеље Пакленица је у протоколу Пакрачке епархије од јануара 1759. наведено као део „парохие две Раићке“ у Градишком протопопијату, заједно са селима Рајићи и Голеси. Насеље Бујавица је сврстано у парохiju Ловску, Пакрачког протопопијата, заједно са селима Ловска, Субоцки град и Грабовац. У истом попису се наводи и „парохиа Мажићка“ која је обухватала села Машић, Пољане, Ковачевац и Шуметлицу, у: Р. М. Грујић, *Грађа за историју Пакрачкој владичансџива*, Сремски Карловци 1907, 88, 118, 92–93. Насеље Бујавица је првобитно насељено католицима из Банске Хрватске 1699, али су је они напустили после 1702. године, када су у њу почели да се досељавају православни, у: В. С. Дабић, „Мала Влашка у Славонији“, 22. Шанац Лазе је пописан у Вуковарском протопопијату протокола Сремске епархије из 1751. године са 25 православних кућа, дрвеном црквом и ограђеним гробљем, у: К. Петровић, „Статистички подаци о сремској епархији у 1750–1751. години“, *Зборник Мајице српске за друштвене науке* 15 (1956), 99. Са друге стране, насеље Мачковац је убележено два пута, први пут као мешовито већински православно и други пут као римокатоличко насеље. Претпостављамо да је Мачковац 1 погрешно убележен назив за верски мешовито насеље које нисмо идентификовали, док се подаци за Мачковац 2 могу прихватити као прави за насеље Мачковац.

³⁷ Наведене суме добијене су прерачунавањем и одступају од суме у оригиналном документу (ораница 155165 11/16 јутара, ливада 65934 4/.. јутара, 18460 мотика), према томе, за 2979 јутара ораница више, 1263 јутара ливада мање и 14 мотика винограда више. Скрећемо пажњу на два спорна податка у попису – оранице села Кукуњевац у Градишкој регименти и Нови Карловци у Петроварадинској регименти веће су од њихове укупне атарске површина (у првом случају реч је о укупно 5697 $\frac{3}{4}$ јутара ораница треће класе, а у другом 6184 јутара ораница прве класе). Податак наведен за насеље Кукуњевац чини се мало вероватним нарочито ако се упореди са податком из коморског пописа 1736/37. године по коме је у овом насељу било тек око 100 јутара ораница. И поред тога, приликом прерачунавања суме преузели смо и податке за ова два насеља, као и све остале податке у попису.

Званично, граничарски посед додељиван је по војно способној глави. Уређењем крајишта 1747. године предвиђено је да хусарима за потребе издржавања буде додељено по 16 јутара обрадивог земљишта, а пешадији у Петроварадинској регименти по 14 јутара, у Бродској регименти по 12 јутара, а у Градишкој регименти по 9 ½ јутара земље. Обрадиви посед је, као и код сесионалног земљишта, обухватао оранице и ливаде, док су виногради и воћњаци третирани као додатно земљиште за издржавање. Уређењем из 1753. године предвиђене су неке измене и прецизирано је да се пешаку Петроварадинске регименте додељује по 20 јутара, Бродске регименте 13, а Градишке 12 јутара обрадивог поседа.³⁸ Међутим, обрадиво земљиште којим су располагали граничари (*Dienstmann*) у Бродској и Градишкој регименти било је мањег обима од уредбом предвиђеног следовања. Наиме, у просеку је у Градишкој регименти на једног војно способног мушкарца долазило 7,90 јутара ораница и ливада (од предвиђених 9 ½ јутара по граничару), а у Бродској регименти 7,69 јутара (од предвиђених 12 јутара). Само је у Петроварадинској регименти просек од 18,18 јутара обрадивог по граничару превазилазио првобитно предвиђених 14 јутара. Тек је обрадиво земљиште у власништву целих домаћинстава (не само војно способних појединаца) било приближно једнако величини обрадивих површина предвиђених за граничаре уредбама из 1747. и 1753. године. У Градишкој регименти домаћинство је 1752. године у просеку располагало са 11,94, у Бродској 10,74, а у Петроварадинској 20,14 јутара обрадивог земљишта (ораница и ливада).

Табела 16. Просечни обрадиви посед у насељима трију регименти 1752. године

Обрадиви посед	Петроварадинска регимента	Бродска регимента	Градишка регимента
Укупно ораница (јутара)	70239	40591	47314
Укупно ливада (јутара)	35120	17363	12188
Укупно винограда (мотика)	7862	5023	5589
по насељу			
Просечно ораница	1569,34	401,89	363,95
Просечно ливада	798,18	171,91	93,75
Просечно винограда	178,68	49,73	42,99
по домаћинству			
Просечно ораница	13,42	7,53	9,49
Просечно ливада	6,71	3,22	2,44
Просечно винограда	1,5	0,93	1,12
по војно способној глави			
Просечно ораница	12,12	5,39	6,28
Просечно ливада	6,06	2,30	1,61
Просечно винограда	1,35	0,66	0,74

О томе да су недоследности узете у обзир, сведочи Енгелов навод да је „оним породицама које су заостајале у ораницама допуштено крчење више потеза шипражја или шума ради постизања веће једнакости“.³⁹ У укупно

38 F. Vaniček, *Specialgeschichte der Militärgrenze*, 524, 556–558; Ф. Ш. Енгел, *Ойис*, 137.

39 Ф. Ш. Енгел, *Ойис*, 137.

41% свих насеља у Славонско-сремској војној граници просечни обрадиви посед ораница и ливада по домаћинству кретао се испод 10 јутара. Био је, дакле, мањи од поседа предвиђеног уредбама из 1747. и 1753. године. По свему судећи, нису се сва домаћинства уклапала у уредбу о расподели земљишта. Ипак, њена примењивост код приближно половине домаћинства свих насеља у крајишту указује на то да су се власти задовољиле постављањем пожељног оквира за регулисање земљишног питања у крајини. Већ заузета земљишта било је тешко подвргнути прерасподели по новим прописима, али су прописи могли да буду испоштовани приликом доделе земље новим граничарима.

Табела 17. Број насеља са просечним обрадивим поседом (ораница и ливада) по домаћинству

Просечни посед ораница и ливада по домаћинству (јутара)	Број насеља у Петроварадинској регименти		Број насеља у Бродској регименти		Број насеља у Градишкој регименти		Укупно насеља у три регименте	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
0 – 5	5	11,90%	3	2,97%	8	6,15%	16	5,98%
5 – 10	4	9,52%	42	41,58%	50	38,46%	96	35,16%
10 – 15	9	20,45%	34	33,66%	45	34,61%	88	32,23%
15 – 20	10	22,72%	19	18,81%	20	15,38%	49	17,94%
20 – 25	5	11,90%	3	2,97%	4	3,07%	12	4,39%
25 – 30	1	2,72%					1	0,36%
30 – 40	3	6,81%			2	1,53%	5	1,83%
40 – 50	1	2,72%					1	0,36%
50 – 60								
60 – 70	1	2,72%					1	0,36%
70 – 80								
90–100	1	2,72%					1	0,36%
100–120	2	4,54%			1	0,76%	3	1,09%
Укупно насеља	42	100%	101	100%	130	100%	273 ⁴⁰	100%

Разлике у квалитету земљишта у насељима регименти исказане су поделом земљишта на класе – ораница на три, а ливада и винограда на по две класе. Осим у величини атара и расположивом обрадивом земљишту, разлике између насеља појединих регименти биле су и квалитативне. У Петроварадинској регименти је 85% ораничних површина припадало првој класи ораница, док су у Бродској регименти оранице прве класе чиниле 42%, а у Градишкој 15% целокупне површине под ораницама. Површинама под ораницама прве класе није располагало само 5 насеља у Петроварадинској и 11 у Бродској регименти, а у Градишкој чак 85 или 65% свих насеља у регименти.

⁴⁰ У попису су земљишне вредности за два насеља на територији Петроварадинске регименте – Бежанију и Богића Збег (Бечмен) исказане у заједничком збиру са земљишним површинама за насеља Земун односно Јаково, због чега је укупан број исказаних земљишних сума за 273, а не 275 насеља.

Табела 18. Број насеља са просечним поседом ораница по домаћинству⁴¹

Просечни посед ораница по домаћинству (јутара)	Број насеља у Петроварадинској регименти		Број насеља у Бродској регименти		Број насеља у Градишкој регименти		Укупно насеља три регименте	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
0 – 5	9	21,42%	18	17,82%	16	12,30%	43	15,75%
5 – 10	12	28,57%	53	52,47%	75	57,69%	140	51,28%
10 – 15	7	16,66%	28	27,72%	26	20%	61	22,34%
15 – 20	6	14,28%	2	1,98%	8	6,15%	16	5,86%
20 – 25	1	2,38%			2	1,53%	3	1,09%
25 – 30	2	4,76%			2	1,53%	4	1,46%
30 – 40	1	2,38%					1	0,36%
40 – 50	1	2,38%					1	0,36%
50 – 60	1	2,38%					1	0,36%
60 – 70	1	2,38%					1	0,36%
70 – 80	1	2,38%					1	0,36%
80 и више					1	0,76%	1	0,36%
Укупно насеља	42	100%	101	100%	130	100%	273	100%

Приликом анализе података о атарима крајишких насеља треба узети у обзир и чињеницу да се већина граничарских атара простирала уз реке Саву и Дунав, те да су обухватали и мочварне, плавне и друге некорисне површине. Осим тога, сваки атар је располагао и заједничким површинама – шумама и пашњацима, којима су нарочито атари уз Саву били богати, и по правилу уносно коришћени за сточарство или неке друге облике привређивања. Обим заједничких површина за коришћење у атару, нажалост, не може се утврдити овим пописом, већ само земљиште у власништву појединих граничарских домаћинстава непосредно коришћено за обраду. Под искоришћеношћу атара подразумевамо удео земљишта за обраду – под ораницама, ливадама и виноградима, у укупној површини атара једног насеља.

Табела 19. Искоришћеност атара трију регименти Славонско-сремске војне границе 1752. године

	Петроварадинска региamenta	Бродска региamenta	Градишка региamenta	У све три регименте
Укупна површина (ha)	201371	254158	158748	614277
Укупна површина обрадивог земљишта (оранице, ливаде и виногради – ha)	61511	33859	34759	130129
Искоришћеност атара (удео обрадивог у атару)	30,54%	13,32%	21,89%	21,18%

Удео обрадивог земљишта (оранице, ливаде и виногради), у укупним површинама атара појединих насеља, био је највећи у Петроварадинској регименти. Примери изузетне искоришћености атара за земљорадњу од преко

⁴¹ Оранице су у попису 1752. године према свом квалитету разврстане у три класе и исказане у сумарним површинама за свако од насеља, што значи да не представљају само годишње засејане, већ укупне површине предвиђене за орање.

50% забележени су на територији места Сурдук, Белегиш, Бановци, Батајница, Земун са Бежанијом, Сурчин, Митровица и Јарак. Високи проценат искоришћености атара за земљорадњу био је карактеристичан за насеља уз Дунав (Бешка, Крчедин, Сланкамен, Нови Карловци), као и за групу насеља на Сави око Сремске Митровице (Шашинци, Лаћарак) и нешто источније (Бољевци). О томе да је за степен искоришћености пресудан био положај насеља у односу на реку, сведочи чињеница да су се насеља са мање од 10% површине атара за обраду на територији ове регименте простирала у две плавне зоне. Прва зона обухватала је подручје долине Босута и његовог ушћа у Саву – насеља Босут, Рача, Грк, Моровић, Батровци, Адашевци и Малавас (Вашица). Друга зона обухватала је подручје уз доњи ток Саве, па је мала површина атара за обраду забележена у насељима уз Обедску бару – Ашањи, Обрежу, Купинову и Прогару, и нешто западније у селу Витојевци. Остатак атара је само условно схваћен као „некорисан“, јер иако није коришћен за земљорадњу, будући богат шумама, био је коришћен за сточарство, пре свега чување свиња. Мала искоришћеност ових атара за обраду, према томе, није била показатељ целокупне пољопривредне делатности становника. У прилог овом закључку сведочи и чињеница да су атари са највећим обрадивим површинама уз Дунав, заправо располагали са далеко мањим површинама под шумама, иначе коришћеним за чување стоке.⁴²

У Бродској регименти мала искоришћеност атара под ораницама, ливадама и виноградима (до 10%) забележена је у насељима на истоку регименте, у појасу од Јамене до Штитара, са изузетком Винковаца, Мирковаца, Иванкова и Вођинаца. У осталим насељима у регименти обрађена површина атара кретала се између 10 и 30%, а већа искоришћеност од преко 30% забележена је у насељима Лукачев Шанац (Славонски Шамац), Бицко Село, Врпоље, Дивошевци, Јаруге, Прњавор, Купина, Стружани и Зољани, Срединци, Оприсавци, Бицко Село, Сапци, Кордушевци, Клакар, Кути, Пољанци, Селина, Трњани, Врановци, Шушњевци, Томица, Слободница, Буковље (Подвињско). Појас насеља са мало обрадивих површина поклапао се са појасом пространих, плавних и пошумљених атара уз Саву у источној Славонији, док је појас веће искоришћености атара под ораницама, ливадама и виноградима био карактеристичан за насеља у залеђу Саве и побрђу Диља. За разлику од насеља Петроварадинске регименте, у којима је поред ораница био заступљен и пространи посед ливада, у насељима веће искоришћености атара у Бродској регименти просечни обрадиви посед по домаћинству сводио се на оранице величине између 10 и 15 јутара и ливаде ретко веће од 5 јутара.

Сличан распоред атара по искоришћености забележен је и на територији Градишке регименте. Веће површине под ораницама, ливадама и виноградима (изнад 30% атара) забележене су у насељима Збјег, Горњи Андријевци, Међурић, Окучани, Бодеграји, Косовац, Доњи Богићевци, Смртић, Ратковац, Перовце, Ковачевац, Аџамовци, Врбје, Бодоваљци, Лазе, Црноговци, Тисовац, Липовац, Нова Капела, Батрина, Ратковица, Сиче, Сеоце, Причац, Малино, Цигленик, Бечић, Ориовац, Кујник, Бебрина, Бучје, као и у на-

⁴² Обрадиви поседи у насељима на територији Петроварадинске регименте указивали су на велике међусобне разлике. У Чортановцима је на једно домаћинство долазило 30,4 јутара ораница, у Огару 10,1 јутро, а у Босуту 1,1 и Рачи 1,9 јутара. Овај закључак, на основу истог пописа, изложен је у виду табеле и у: К. Казер, *Слободан сељак и војник*, 237–238.

сељима Бујавица, Радовање, Ступник, Дубовац, Сичице. Велики број ових атара одликовала је скромна површина и виша густина насељености, те просечни обрадиви посед који је већином обухватао 10–15 јутара ораница и 2–5 јутара ливада по домаћинству. Мала искоришћеност атара за обраду (испод 10%) забележена је у насељима Краљева Велика, Лоња, Кривај, Кошутарица, Млака, Стара Субоцка, Плесмо, Брестача, Козарица, Јања Липа и Градишка – која су се налазила уз токове реке Саве и њених притока у околини Новске (Лоња, Пакра, Илова и Субоцка). У овим насељима просечни обрадиви посед по домаћинству обухватао је по не више од 6 јутара ораница и два јутра ливада. Насеља са слабо искоришћеним атарима за земљорадњу налазила су се и на мање повољном терену диљског горја, попут насеља Стари Грабовац, Пакленица, Корита, Бенковац, Кричке, Крњешевац, Бобаре, Чапргинци, Жуберковац, Ширинци, Тисовац.

Табела 20. Удео искоришћеног земљишта за земљорадњу у атарима насеља трију регименти Славонско-сремске војне границе 1752. године

Удео искоришћеног земљишта (оранице, ливаде и виногради) у укупној површини атара насеља	Број насеља у Петроварадинској регименти	Број насеља у Бродској регименти	Број насеља у Градишкој регименти
< 1%			3
1%–10%	11	33	19
10%–20%	9	19	32
20%–30%	4	24	37
30%–40%	3	16	17
40%–50%	6	4	6
50%–60%	3	2	2
60%–70%	5	1	4
70%–80%			1
80%–90%			
90%–100%			1
Укупан број насеља	41 (3 без податка)	99 (2 без податка)	122 (8 без податка)

На основу заступљености појединих типова обрадивих површина у насељима војне крајине у Славонији и Срему, учача се неколико правилности. Насеља са већим ораничним површинама простирала су се уз Дунав, у неплавној низији у залеђу реке Саве, и у побрђу Псуња, Пожешке горе и Диља. Насеља уз Дунав располагала су огромним атарима, већим бројем кућа (више од 100) и натпросечно великим обрадивим површинама. Домаћинства оријентисана на земљорадњу у насељима у залеђу Саве, са друге стране, располагала су у просеку већим ораничним површинама (мада далеко мањим од насеља уз Дунав), упркос чињеници да су њихови атари, по правилу, били мањи од атара насеља уз саму Саву.⁴³ Са друге стране,

43 До закључка да су веће површине ораница по домаћинству обрађиване у брдским подручјима славонске Посавине дошао је и М. Врбанус анализирајући попис дистриката Брод и Кобаш из 1698. године, у: М. Vrbanus, „Ratarstvo u slavonskoj Posavini krajem 17. stoljeća“, *Scrinia Slavonica* 2 (2002), 226.

насеља са мањим површинама под ораницама, иако често великим атарима, простирала су се махом у плавним подручјима уз реку Саву и њене притоке. Ова насеља су изгледа била оријентисана на сточарство, а у њима се просечни посед ораница по домаћинству кретао већином испод 10, па и испод 5 јутара. Атари ових насеља каткад су били изузетно велики, иако често са бројем кућа као и у мањим атарима у залеђу, јер су се на њима, осим плавних и некорисних површина, простирале и шуме. Насеља са мањим обрадивим површинама налазила су се и у залеђу, али у том случају, на малим атарским површинама и брдском терену. Ливаде су биле мање заступљени посед у односу на оранице. Посед ливада у домаћинствима сремских насеља био је у просеку двоструко већи од просечног поседа ливада домаћинстава у Бродској и Градишкој регименти. Између осталог и због тога што је на великим атарима насеља уз Дунав постојао далеко мањи појас храстових шума од оног у насељима уз Саву, па су ливаде служиле као најважнији извор хране за стоку. Због тога је мањи посед ливада био карактеристичан претежно за насеља богата шумом, тј. у поречјима, попут оних у западној Славонији (Сава – Лоња) и источној Славонији (Сава – Босут) или у брдском залеђу, попут појаса у залеђу Брода. Однос површина под ораницама и ливадама у укупном обрадивом поседу могао је бити приближно једнак, али и у диспропорцији. У првом случају указивао је на атаре са довољно обрадивог и неискоришћеног земљишта, а у другом на предодређеност терена за земљорадњу или сточарство. Показало се да велики атари нису били предуслов нити показатељ земљорадничке оријентације становништва, као што ни број домаћинстава у насељу није био показатељ степена искоришћености атара за земљорадњу. Међутим, за потпуно разумевање привредних прилика на основу овог пописа недостају подаци о сточном фонду и заједничкој земљишној имовини, пре свега, шумама.

Nomina deren Ortschaften		Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als														Motive										
		Häuser		Effective Standt							Summa deren			Religion				Besizen a 100 Claffer Lange et a 16 Braith								
		dienst taugliche		Witiben	Pupillen	Verassene	Inwohner	Nachwachsende	Untauglichen	Fousliers	Grenadiers	Houssarn	Supernumerary	Catholisch				Graeci Ritus		Ackker			Wälder		Wißen	
		im Haus sind	Wo l-r allen im einen Haus ist											1-te	2-te			1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te
24	Tobarnik	31	28	10	1	1						16	113					128	123	34				104	96	
25	Ogar (Ogar)	52	51	21	5				2	2		57	166					259	250	16				169	168	
26	Grabowacz	126	78	58	5	5	2		2	169	49	368						429	387	118				270	195	
27	Vitujevcze	43	39	16	6	1				76	13	151						193	168					82	85	
28	Klenka	108	63	48	8	1			1	9	156	41	327					670	371					154	189	
	Latus	3310	2077	1392	701	242	135	31	211	3678	765	9232						45037 1/2	2866 1/4	3417	5			19472 1/2	5438 1/4	
29	Platiczeva	96	101	21	13	5			2	122	44	308						698	224 1/2	120 1/2				465	145	
30	Herdkoffe	102	184	18	6	2	3		2	183	35	433						1063	334	154				767	180	
31	Nikinz	91	148	14	9	2	2		1	212	37	425						708	273	115				489	207	
32	Jarrak	154	110	51	6	1	2			163	71	404						2194	244					732	244	
33	Schahsinze	128	98	44	10	2			1	121	69	345						1962	218					654	218	
34	Mitrovicz	299	205	70	56	10			28	298	124	791						2593	350					1904	349	
35	Ladjarak	264	298	58	9	3				410	181	959						2459	426					829	388	
36	Martnize	203	154	64	13	2				242	103	608						1237		692				618		
37	Kusunin	171	187	40	11	5				239	97	579						1034		480				620		
38	Bolsut	25	7	15	2					38	8	70													24 1/2	
39	Ratscha	40	20	19	2	7	3		2	58	15	126													113	
40	Jamina	92	60	35	3	4			2	134	35	273						170	104	80				126	184	
41	Strohspize	24	27	9	2	1				48	6	93						36	32 1/2	13 1/2				45	59	
42	Gerk	72	51	29	1	1			1	93	36	212							1	198					292	
43	Morovich	62	59	25	3	1				64	20	172						24		222 1/2				1	257	
44	Batroffze	28	33	12						35	10	90						13 1/2		113 1/2					105	
45	Ratschinovze	39	45	12	2	1				88	16	164						94		110				15	95	
46	Gyuricza	19	18	6	2	2			1	36	3	68						26		42 1/2				8	35 1/2	
47	Gunia	42	49	15		3			3	97	11	178						111		93				19	42	

Nomina deren Ortschaften	Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als																															
	Häuser	Effective Standt												Religion			Besizen a 100 Clafter Lange et a 16 Braith					Motte										
		dienst taugliche		Unterthanen			Witwen	Pupillen	Verlassene	Inwohner	Nachwachsende			Untauglichen			Summa deren	Summa Effectiva	Catholisch	Graeci Ritus	Ackker			Wälder		Wißen						
		Wo mehrere im Haus sind	Wo 1- r allein im Haus ist																													
		Unterrhanen																				1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te
		Unter dicken seynd																			1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te
Fousliers	Grenadiers	Houßarn																														
48 Drenowze	64	80	19	1	3	5						1	140	29	278			178	18	337					86 1/2	306 1/2						
49 Solianj	29	35	9	1	1							1	64	11	120			61	11	47					73	112						
50 Absaschevze	107	78	28	6	3	2						7	110	62	296			15	281	1	224				117	225						
51 Malababsze	79	64	19	7	1	2						9	65	45	212			23	189	216	101				159	107 1/2						
52 Apshevze	6	10	1									2	6	19			19				32 1/2					38						
53 Lipovaz	43	54	13	2								66	19	154			154				190 1/2					150						
54 Verbania	32	42	12									33	8	95			95				99					96 1/2						
55 Rajevosella	47	30	24	2	2	1						1	66	11	137			114	23	155	57					52						
56 Podgaiza	35	22	19	3								60	11	15			115			34	82					76 1/2						
57 Illinze	54	52	28	2								75	24	181			181			120	92				67 1/2	45						
58 Podgratie	20	46	2									28	12	88			88			66 1/2	52 3/4				35 1/2	23 1/4			84 1/2			
59 Nemcze	5777	4474	2123	874	304	155	31	272	7068	1924	17225						3530	13841	60511 1/2	5248 1/2	7348 1/4	5	27302 3/4	9608 1/2	6357 1/2	1589 1/2						
60 Novosella	23	23	10									5	121	50	329			328	1	193 3/4	136	104 1/2			113 3/4	77 1/2			97			
61 Bosnyazze	105	125	45	2	40		3		247	58	520						84		37 3/4	52 1/4	24 3/4			21	15 1/2							
62 Shupanie	72	47	29	5	32	3	3	1	177	46	367						520		197 3/4	377 1/4	237 1/4			241 1/4	114							
63 Ottrok	110	143	44	1	4			4	166	57	419						367		67 3/4	170 2/4	66 1/4			120	67 3/4							
64 Komledinze	91	103	46					3	130	43	325						419		582 2/4	76	67			242	9 2/4			100				
65 Csiletovcze	20	21	9					2	32	7	71						325		418	207 1/4	111			173	102			68 2/4				
66 Banovze	13	14	6					1	18	6	45						71		52 2/4	11 2/4	5 1/4			38 3/4	9							
67 Orolik	59	57	29					1	77	24	189						35	154	404 3/4					25 1/4	4 3/4			52 1/4				
68 Sollakovcze	62	77	28		3				67	28	203						203		325 3/4					110 2/4				75 2/4				
69 Lazo	38	45	18		1			5	41	18	128						128		131	73 2/4	60 3/4				53 3/4	19 1/4						
70 Jankovcze	39	14	18	3	7				26	18	86						82	4	109 1/4	61 2/4	87 1/4				1 3/4	48 3/4						
71 Privlaka	79	61	30	7	15			4	154	37	308						275	33	219 1/4	150	107 2/4				33 3/4	139 1/4			5 1/4			

Nomina deren Ortschaften		Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als													Motive										
		Besizen a 100 Clauffer Lange et a 16 Brauth																							
		Religion			Ackher				Wälder		Wißen														
		Catholisch			Greci Ritus				1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te											
Häuser	Effective Standt													Unter dißen seynd											
	Wo mhere im Haus sind		Wo l-Allen im einn Haus ist		Urtheranen		Witben		Pupillen		Verassene		Inwohner			Nachwachsende		Urtauglichen		Summa deren					
	Fousliers		Grenadiers		Houßarn		Supernumerary		Summa Effective																
1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te									
72	Gradistie	85	125	35	3	14									103 2/..	71 1/..	105 2/..					43 1/..	46 1/2	124	
73	Slytar	63	60	31	25										268	30 1/..	81 3/..					25 1/..	85 3/..		
74	Czerna	91	97	41	29										386	285 1/2	113 2/..	185 3/..				3 3/..	30 2/..	53 1/2	
75	Andriehewce	47	54	21	4										213	216 2/..	65 3/..	51				68	47	20	
76	Rogowce	36	24	21	3	7	1								107	49 2/..	82	76 3/..				24	60	17	
77	Mirkowce	99	55	35	8	22									257	403	231	103				67	89 2/..	22 2/..	
78	Vinkowce	159	130	66	10	42	1	23	191	86	549				539	637 1/..	369 3/..	101 2/..				67 2/..	118	94 2/..	
79	Ivankova	182	199	82	3	56	3	280	119	745					745	862 2/..	349	264				215 2/..	249 1/2	235	
80	Voginze	52	74	16	1	27									223	316 2/..	65 3/..	38 3/..				103 1/..	1	33 2/..	
81	Retkowce	19	24	6	2										74	97	14 1/..	18 1/..				63 3/..		5 1/..	
82	Perkowce	21	18	15	10										93	124 2/..	25 2/..	15				31 2/..		11 3/..	
83	Shishkowce	55	91	19											262	273 3/..	52 2/..	40 1/..				196	1	35 3/..	
84	Mikanowce	92	91	42	7										282	464 14/16	453 7/..	450 8/..				161 14/..	107 15/16	48 1/..	
85	Strixwojna	64	78	29	3										261	325 3/..	336 8/..	214 4/..				197 15/..	134 5/..		
86	Sikirievaz	84	129	31	5										373	91 11/..	182 8/..	229 6/..				158 6/..	466 2/..		
87	Babina Greda	155	199	34	9										643	166 13/..	580 12/..	561 4/..				109 5/..	622 15/..		
88	Lukaeser Schantz	47	48	20	2	1									157	137 3/..	122 10/..	63				238 11/..	107		
89	Kruhsewiza	61	73	26											225	130 13/..	154 14/..	131 8/..				130 15/..	150 8/..		
90	Verpolie	60	107	13											276	299 5/..	239 4/..	305 5/..				201 11/..	146 1/..		
	Latus	8055	7022	3090	922	697	160	43	338	10708	3080	26060			11859	68330 10/..	10124 15/16	11275 14/16				5	30754 15/16	12677 14/..	6405 3/4
91	Csaikowce	49	84	10	1										188	221 13/..	172 1/..	162 8/..				96 9/..	96 15/..		
92	Dwoxewce	34	66	7	1										171	65 12/..	130 4/..	174 8/..				50 14/..	129 5/..		
93	Berawce	36	78	4											167	109 4/..	211 1/..	307 6/..				62 2/..	187 1/..		
94	Gundincze	69	132	7	4										338	150 11/..	310 12/..	523 4/..				124 6/..	415 14/..		

Nomina deren Ortschaften	Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als																											
	Häuser	Effective Standt								Summa deren	Unter dißen seynd			Religion						Besitzen a 100 Claffter Lange et a 16 Braith							Motte	
		Wo mehrere im Haus sind	Wo I r allen im einen Haus ist	Unterhanen	Witiben	Pupillen	Verlassene	Inwohner	Nachwachsende		Untauglichen	Catholisch	Graeci Ritus	Ackker			Wälder		Wißen		1-te	2-te	1-te	2-te				
														1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te								
Foßliers	Grenadiers	Houßarn	Supernumery	Summa Effective	1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te															
95 Jaruge	34	43	10						17	120	120								39 10/..	69 5/..	121 4/..			45 11/..	139 5/..			
96 Kopanicza	105	181	28						45	474									188 13/..	356 7/..	650 3/..			164 6/..	417 11/..			
97 Perkowce	39	67	12						16	197									140 15/..	180 14/..	192 5/..			100 6/..	67 3/..			
98 Novigrad	24	34	12						3	84									102 4/..	90 7/..	76			73 9/..	48 15/..	2		
99 Svilay	33	44	11						8	102									99 6/..	76				89 15/..	66 2/..	1		
100 Beryawor	22	27	10						4	80									159 14/..	130 11/..				112 3/..	70 1/..	2	1	
101 Kupina	23	42	7						5	108									132 12/..	113 3/..				85 5/..	66 9/..			
102 Struxany et Soliani	31	58	13						9	139									166 15/..	175 1/..				115 13/..	96 6/..			
103 Sredancze	40	76	14						6	139									180 2/..	162 4/..				97 14/..	77 12/..			
104 Oprisawce	72	131	21						8	301									389 9/..	331 15/..				234 2/..	146 11/..		6 3/4	
105 Buczko Sello et Sannicza	33	49	9						8	130									129 3/..	105 15/..	117 13/..			93 8/..	68 6/..		8 1/2	
106 Garchin	24	52	4						4	100									94 10/..	104 2/..	82 14/..			71 3/..	55 11/..	41	24 1/2	
107 Sapeze	29	27	16						9	92									107 10/..	102 10/..	91 15/..			70 12/..	47 10/..	27 3/..	14 3/..	
108 Alt und neu Topolie	53	69	22						15	178									151	134 12/..	114 6/..			112 15/..	90 3/..	14	7	
109 Andriewce	62	103	23						9	241									276 15/..	233 10/..	196 6/..			152 5/..	64 9/..	1		
110 Dojni Behrina	84	64	37						60	313									226 15/..	140 12/..	152 4/..			167 12/..	150 4/..	5 3/..	23 1/..	
111 Klokohevik	64	45	24						35	213									211 15/..	144 5/..	145 1/..			98	35	50	44 3/..	
112 Verovina	39	46	19						18	129									223 7/..	172 15/..	111 3/..			69 15/..	32 14/..	75	45 1/2	
113 Czerni potok	13	20	3						4	44									69 14/..	29 3/..	39 3/..			12 1/..	10 5/..	11 1/2	21 1/2	
114 Kordoshevcze	37	34	13						23	127									367 9/..	115	90 6/..			59 1/..	18 11/..	40	25 1/..	
115 Klakar	39	26	18						18	141									174 7/..	47 10/..	91 5/..			151 13/..	41 14/..	1	8	
116 Kutij	42	33	17						19	128									373 5/..	131 15/..	22 3/..			197 12/..	82 8/..	15 1/2	22	
117 Poliancze	29	8	16						9	65									157 15/..	97 6/..	15 2/..			115 9/..	14 15/..	13 1/4	8	

Summarische Conscriptiōns - Tabella		Deren in denen Gränitz - Regimentern befindlichen Ortschaften, als											Besizen a 100 Claffter Lange et a 16 Braith											Motike	
Nomina deren Ortschaften	Häuser	Effective Standt					Summa deren	Unter dißen seynd			Religion		Ackher					Wälder		Wißen		1-te	2-te		
		dienst taugliche		Witiben	Pupillen	Verassene		Inwohner	Nachwachsende	Unterhanen	Wo mhere im Haus sind	Wo I-r allein im einm Haus ist	Fousliers	Grenadiers	Houßarn	Supernumerary	Catholisch	Graeci Ritus	1-te	2-te	3-te			1-te	2-te
		1-te	2-te																						
118	Sadubravie	39	51	9	1	22	139	22	56	6	66	139	66	231 5/..	76 1/..	42 8/..	181 12/..	2 13/..	51/4	20 1/2					
119	Selna	22	11	17		32	66	6	32			66		148 3/..	26 10/..	14 4/..	81 4/..	8/..	11 1/4	11 1/2					
120	Ternanye Tomnak	44	33	24	2	66	137	12	66	12		61	76	399 13/..	162	20 15/..	119 10/..	7 1/..	22 3/4	14 3/4					
121	Jehsevik	14	9	5	2	17	39	8	17	8		19	20	114 15/..	58 4/..	4 13/..	28 4/..		8	8					
122	Vranovce	29	17	16	2	25	67	7	47	7		67		316 4/..	102	10 10/..	87 2/..		27 1/..	11 1/2					
123	Suhmievze	29	27	10	1	47	101	16	96	27		43	58	166 4/..	205 12/..	36 4/..	122 2/..	63	29 1/..	15 1/2					
124	Podvignie	71	50	25	8	1	207	8	96	27	1	207		213 12/..	122 8/..	76 11/..	122 2/..	35 6/..	118	99 1/2					
	Latus	9462	8859	3583	922	745	31335	3641	12983	3641	43	338	14853	16628	73501 5/..	19956 10/..	19809 8/..	37716 2/..	13535 4/..	7013 3/4	4178 3/4				
125	Rabsuhse	19	10	6	1	39	12	68	39	12		68		30 3/..	36 2/..	7 8/..	22 4/..	6 10/..	29	19 1/2					
126	Grabarie	20	27	2	1	51	102	21	51	21		102		58 6/..	67 11/..	40 15/..	29 2/..	14 15/..	24 1/2	21 1/2					
127	Poczerkavie	11	7	3	2	32	52	8	32	8		52		59 12/..	39 2/..	29 7/..	14 12/..	10 14/..	7 1/2	16					
128	Glogovicza	45	29	13	4	56	136	34	56	34		136		116 9/..	56 2/..	46 7/..	66 11/..	29 10/..	38 1/4	41 1/2					
129	Sdenczy	52	36	18	3	79	177	41	79	41		140	37	113 3/..	129 10/..	84 5/..	21 3/..	28 15/..	32	37 3/4					
130	Slatina	23	31	5	2	26	77	15	26	15		77		88 11/..	52 2/..	48 2/..	24 4/..	24 4/..	35 3/4	22 3/..					
131	Dubovik	21	15	7	2	41	80	15	41	15		80		69 1/..	56 9/..	30 8/..	29 11/..	12 14/..	41 1/2	11 1/2					
132	Matkovicha mala	13	17	4		18	51	12	18	12		51		61	30 11/..	27 4/..	16 6/..	6 14/..	18 1/2	15					
133	Kindrowo	13	25	1		37	76	13	37	13		76		53 9/..	79 7/..	37 7/..	16 4/..	14 14/..	35 1/2	29 3/4					
134	Oriovchacz	12	11	5		18	39	5	18	5		39		39 1/2	24 12/..	11 6/..	12 14/..	1 8/..	10 1/2	4 1/..					
135	Thomicza	19	16	9	1	29	65	10	29	10		65		50 1/2	37 7/..	22 11/..	22 5/..	13 13/..	19	20					
136	Verba	58	40	23	4	101	207	39	101	39		207		193 6/..	151 6/..	132 8/..	229 1/..	65 5/..	12 3/4	13					
137	Ruhiczza	28	26	10	2	28	89	13	28	13		89		98 14/..	63 8/..	71 7/..	72 7/..	47 9/..	9 1/4	16					
138	Bebrina Gornia	56	55	15	4	121	227	32	121	32		227		141 3/..	80	82 10/..	106 2/..	96 7/..	1 1/2	18 1/2					
139	Ober Varos	77	112	20	1	139	323	51	139	51		323		117 11/..	114 7/..	125 14/..	62 12/..	215 1/..	97 1/2	121 1/2					
140	Brod Unter Varos	241	62	165	33	161	496	51	161	51	24	496	10	412 15/..	14	8 14/..	401 16/..	21	843 1/2	20					

Nomina deren Ortschaften	Deren in denen Gränitz-Regimentern befindlichen Ortschaften, als															Besitzen a 100 Claffter Lange et a 16 Braith				Motke											
	Häuser		Effective Standt						Summa deren			Religion		Ackher				Wälder		Wißen		Weingarten									
			dienst taugliche	Unterthanen		Witiben	Pupillen	Verlassene	Inwohner	Nachwachsende	Untauglichen	Fouslerters	Grenadiers	Houßarn	Supernumerary	Catholisch	Græci Ritus	1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te							
	Wo mehrere im Haus sind	Wo I-r-allein im Haus ist	Unterrhanen	Witiben	Pupillen	Verlassene	Inwohner	Nachwachsende	Untauglichen	Summa deren	Fouslerters	Grenadiers	Houßarn	Supernumerary	Catholisch	Græci Ritus	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te							
141	Sibin	114	101	44	7	1	7	1				47	275						259 4/..	231 10/..	159 12/..				18	257	178 8/..	53	130 1/..	46	
142	Slobodnicza	77	83	20	4		4					109	263						305 6/..	211 3/..	99 1/..				263	263	187 4/..	88 8/..	230 3/4	66 1/2	
143	Sbieg	57	59	21	4		4					43	154						163 14/..	96 2/..	70 5/..				134	134	135 3/..	67 3/..	3	3/4	
144	Odworce	197	146	92	2		2					73	100	413					725 1/..	453 1/..	194 2/..				413	413	292 11/..	48 14/..	137 3/4	137 3/4	
145	Andriewce	32	22	14	2		2					29	16	83					68 14/..	48 8/..	21 5/..				83	83	39 4/..	6 1/..	13 1/4	13 1/4	
146	Gromachnik	40	61	12	5		5					25	10	82					138 14/..	92 7/..	56 13/..				75	75	59 1/..	31 12/..	62 3/4	18 3/4	
147	Sagradie	40	61	12	3		3					52	14	139					157 12/..	120 6/..	32 10/..				139	139	36 13/..	37 4/..	94	8	
148	Slatinik	43	69	21	1		1					46	8	115					146	104 5/..	60 4/..				115	115	72 14/..	48 2/..	54 1/2	15 1/2	
149	Kanihsa	77	87	26	3		3					114	38	268					312 11/..	160 12/..	48 5/..				268	268	210	63 13/..	12 1/2	12 1/2	
150	Bukovie	18	28	3								50	11	92					92 3/..	46 8/..	39 2/..				92	92	24 13/..	20 3/..	37 3/4	30 1/2	
151	Schumegia	39	46	12	4		4					51	10	123					122 9/..	113 3/..	30 5/..				123	123	67 8/..	58 5/..	6 3/4	3	
	Latus	10904	10073	4172	922	835	163	43	362	14696	4341	35607						77667 13/..	16790 9/..	17500 14/..	5			20808	24845	36726 10/..	15799 10/..	9212 1/2	3865 3/4		
152	Lipovlianj	57	110	15	1		1					186	44	359					1014 1/2	166 1/2				359	359	149		21 1/2	1/4		
153	Kralievelilka	55	50	17	1		2					82	29	184					414 1/..	34 1/2				184	184	108					
154	Mejurih	50	25	22	1		1					77	34	159					481	45 1/2				159	159	55 1/2	8 1/..				
155	Jamarca	43	38	15	1		1					70	28	153					315 1/2	10				153	153	2 1/2	4	13			
156	Banova Jaruga	27	37	7								55	13	113					352	40				113	113	45 1/2	6				
157	Lunia	19	7	13								25	9	54					47 3/4					54	54						
158	Krivavi	21	21	6	1		2					33	11	73					115 1/2					73	73						
159	Novska	60	45	21	3		2					112	44	227					174	153				227	227	12 3/..	42 1/..	29 1/2	37		
160	Rehsutary	20	6	14								24	7	51						81 1/2				51	51						
161	Mlaka	20	12	9								36	11	68										68	68						
162	Suboczka	40	46	13								112	32	203					287	71				203	203	26 3/..	22 1/..	13	10 4/..		
163	Plehsma	14	9	7								30	8	54					98 3/..	59 3/4				54	54						
164	Brestaczi	30	21	20								72	7	120										120	120			6 2/..	18 1/..	5 1/2	9 1/2

Summarische Conscriptiōns – Tabella
Deren in denen Gränitz-Regimentern befindlichen Ortschaften, als

Nomina deren Ortschaften	Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als																																											
	Häuser	Effective Standt						Summa deren	Unter dißen seynd			Religion	Besizen a 100 Clafter Lange et a 16 Braath						Motte																									
		Wo mehrere im Haus sind	dienst taugliche im einen Haus ist	Unterthanen	Wittben	Pupillen	Verlassene		Inwohner	Nachwachsende	Untauglichen		Fouslter	Grenadier	Houßarn	Supernumerary	Catholisch	Graeci Ritus		Ackker		Wälder		Wißen																				
1- te	2- te	3- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te	1- te	2- te																						
189 Gradisca: Varos sambi Mala Strug, und Gorizza	197	84	105	14	14		16	203	45	453							525 3/..	107 1/..				295	109 1/..									295	109 1/..	17 3/..	1/2									
190 Chaklich	45	64	12	10	1		5	81	31	199							304 1/2	119 1/..				26	28 1/2	24 1/2	1/2																			
191 Suboska	46	67	13	4			2	89	24	202							274 1/2	186 1/2				38 1/2	2 1/2	55 1/2	1/2																			
192 Kriska	36	68	9					70	23	172							239 1/..	38 1/2				29 1/2		46 1/2	1/2																			
193 Rogolie	25	43	3	4	1			64	18	132							129	72						2	19 1/2	1/2																		
194 Biela Stina	26	23	7	5	1	1	1	41	11	90							97 1/2	101 1/2				4 1/4	9 1/2	17 1/2	1/2																			
195 Kornesvacz	16	27	4	2				29	9	71							65 3/..	61 1/2						3	9																			
196 Bukovchanin	14	22	2	7				39	6	76							60 1/2	77						5	12 1/2																			
197 Bielanovacz	13	13	7	1			1	20	10	52							66	36							1/2	9 1/2																		
198 Skenderovacz	40	45	4	9	1	1	3	52	16	130							107 1/2	93 1/2							19 1/..	35 1/..	1/2																	
199 Listiani	9	13		3				15	5	36							40 1/2	32							6 1/..																			
200 Bobare	7	8	2	1				16	10	37							20	33 1/2						3	3 1/..																			
201 Dianovacz Kocsani	32	25	9		1		5	55	15	110							121 1/..	76						7	6 7/8	9 1/8																		
202 d: Verboviani	51	50	22				3	87	31	193							263 3/..	251 3/..							46	2	1/8																	
203 d: Bodogray	54	65	17		1		7	93	42	225							301 3/..	168 3/..							139	23 1/..																		
204 Dianovacz Grediani	69	62	30		2	1	3	118	50	266							136 1/2	445 1/2							130 3/4	86 3/..	3	2																
205 d: Caspagnitze	16	19	7					37	9	72							54	81 3/..							3 1/..	15 1/..	5 3/..	5 1/8																
206 Dianovacz Dubovacz	23	39	4		1		1	43	13	100							223 1/2	140 1/..							78 3/..	7 3/..	8	3 1/8																
207 d: Chovacz	47	47	19				2	90	37	195							185 3/..	266							88 1/2	13 1/2	5 3/..	1/2																
208 d: Chaga	19	28	7					47	12	94							66 1/..	87								10 6/..	7 1/2	3 1/8																
209 d: Kosovacz	12	9	8				1	26	7	51							71	34 1/2							21	12	5 1/2	2 1/8																

Summarische Conscriptiōns – Tabella
Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als

Summarische Conscriptiõns – Tabella
 Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als

Nomina deren Ortschaften	Häuser	Effective Standt										Religion			Besizen a 100 Clauffer Lange et a 16 Braith						Motive								
		dienst taugliche		Unerthanen		Witiben	Pupillen	Verassene	Inwohner	Nachwachsende	Untauglichen	Summa deren	Fousliers	Grenadiers	Houssarn	Supernumerary	Catholisch	Graeci Ritus	Ackber		Wälder		Wißen		Weingarten				
		Wo mhere sind im Haus	Wo l-r allen im einen Haus ist	Unerthanen	Witiben														Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen	Unerthanen
		1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	
210 Ober Boghsevcze	54	26	30	8	3				81	12	157								197 1/.	17 1/.				105	2 3/.			37 1/2	2 1/4
211 Unter Boghsevcze	36	22	14	8	1				59	14	117								190 1/2	109 3/.				90			14 6/.	6	
212 Dragalich	42	49	19	8	2				76	26	178								155 1/4	125 1/.				77 1/2	7		13 5/.	6	
213 Poliani	32	40	12	7	1	1			55	15	130								114	99				92 1/.	1/2		15 2/.	3 1/2	
214 Dernova	25	45	8					2	47	7	109								98	118 1/4				32 3/.	3		14	1/8	
215 Medara	30	26	15	4	2				40	7	92								64 1/2	132 1/2				54			20 2/.	1/8	
216 Shuberkovacz	15	9	6	4					28	14	61								21	62 1/2				14			9 1/.	6 6/.	
217 Schagrovina	27	19	10	9	1				53	13	104								60 1/2	81 1/.				3 1/.	16 1/2		9 1/.	5 7/.	
218 Shirinze	12	10	4	3					30	4	51								52 1/2	84				11 1/.	1		3	2/.	
219 Smerlich	34	35	14	9	1				49	13	120								168 1/2	174 1/2				126 3/.	11		16 6/.	2 3/8	
Latus	13109	12371	4845	1175	880	179	51	459	18684	5522	44349								23112 2/.	21815 2/.	5			38692 3/.	16162 5/.		9707 3/.	4069 3/8	
220 Ratkovacz	33	42	11	5					56	29	143								601	136				55 3/.			32		
221 Rehsetare	82	91	16	14	2				156	67	346								144 1/2	102 1/2	115 1/2			82	70 1/2		61 1/2	38 3/.	
222 Perovcze	54	70	12	12					68	33	195								283	129 3/.	84			59 3/.	26		37 3/.	7 5/.	
223 Secziza	42	56	14	4					93	33	200								124	306 1/.	234			132 1/.	38		43 1/.	9	
224 Luppina	32	57	9	8					58	28	160								226	150 1/.	47 1/2			86 1/2	67 1/.		17 1/.	3/4	
225 Mala Masich	21	16	11	4					19	14	64								119	40 3/.	31 1/2			84 1/2	6 1/2		59 1/.	1/4	
226 Kovachevacz	38	35	12	5	2				37	24	115								165 1/2	166 3/.	166 3/.			58	33 1/2		20 1/2	7	
227 Macskovacz	28	34	5	5	1	1			31	15	91								238 1/2	236 1/2	225 1/2			95 1/2	51		40 1/2	8 1/2	
228 Macskovacz	43	45	14	10	1				84	29	182								58	55	69 1/2			51 1/2	76 1/2				
229 Orovcza	115	147	39	12	4			1	205	64	469									324	506			202	195 3/.				
230 Ahsamovcze	22	24	4	3	2				42	12	87									144	157 3/.			64 3/.	5 1/.			26 1/2	
231 Verbia	62	82	13	19	1	1	2	109	48	274									328	230			217	116			3 3/.	22 3/.	

Nomina deren Ortschaften		Deren in denen Gränitz - Regimentern befindlichen Ortschaften, als															Motte																
		Summarische Conscriptiōns - Tabella																															
		Häuser		Effective Standt					Summa deren			Religion			Besitzen a 100 Claffter Lange et a 16 Braith																		
dienst taugliche		Unterthanen		Witwen	Pupillen	Verlassene	Inwohner	Nachwachsende		Untauglichen		Unter dißen seynd			Religion			Ackker		Wälder		Wißen											
Wo mehrere im Haus sind	Wo 1- r-allein im einm Haus ist											Foußlers	Grenadiers	Houßarn	Supernumerary	Catholisch	Græci Ritus	1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te							
232	Dolina	32	26	8	7	1				1	66	17	125					125			304 1/2					18 1/..	101 1/2					3/4	
233	Bodowalcyz	30	41	10	3						60	20	134					134			202 1/2	248				94 1/..	47 1/..					19 3/..	
234	Lahsa	17	20	2	8						32	13	75					75			86 1/2	126 3/..				59 1/2	40					19 1/2	
235	Borgiani	12	12	2	4						28	7	53					53			70	46				24 1/..	7					11 1/4	
236	Kunjevacz	20	30	1	7					1	42	22	103					103			62 3/..	68				27 1/2	2 1/2					27 1/2	
237	Svinjar	131	69	60	6	13	11			5	160	50	361					291	70			363											
238	Petrovo Sella	72	98	23	2	1					116	43	282					277	5		478 3/..	439				126 3/..	185 1/2						37
239	Czernakowcze	17	11	8	2					1	28	12	62					62			100 1/..	146 3/..				12 1/..	49					5 1/2	
240	Sodineak	23	45	5							43	18	111					111			79	81 1/2				17 3/..	24 3/..					7 1/2	
241	Paklenik	26	21	12	3					3	34	11	84					70	14		103	63 1/2				46 3/..	21 3/..					29 1/2	
242	Ostriver	14	16	7							33	11	67					67			30	35 3/..				6 1/2	5 1/..					13 1/2	
243	Thshovacz	16	20	4	4						29	10	67					67			72 1/2	76				11 1/..	6 1/2					25	
244	Dubocsacz	7	4		1						13	8	26					26			48 1/..	24				8 1/..	5 1/2					5	
245	Verbova	47	80	13							100	15	208					208			138 8/..	87 12/..				51 12/..	47 2/..					59 1/2	
246	Bieti Breg	33	30	17							46	7	104					104			41	98	114 2/..			12 12/..	29 8/..					40 1/2	
247	Lipovacz	129	276	34							265	46	625					625			260	567 3/..	578 12/..			138 1/..	173 9/..					261 1/2	
248	Stara Kapella	10	19	4							21	6	50					50			20 12/..	35 4/..	24			11 8/..	9 8/..					8 1/2	
249	Bastra et Magnaia	47	107	11							96	26	241					241			165	217 8/..	204			94 8/..	98 8/..					53	
250	Komarnicza	24	56	7							56	14	133					133			60	79	76 12/..			54	50					23	
251	Stivicza	84	151	25							163	47	388					388			254	284	213 8/..			155 4/..	118					110	
252	Nova Kapella	25	49	5							38	15	107					107			176 11/..	210 3/..	292 3/..			78 5/..						41	
253	Batrina	40	58	10							66	9	146					146			158	101 9/..	117 2/..			67 4/..	46 14/..					50	
254	Dragowcze	34	51	9							49	5	115					115			120 11/..	114 12/..	99 7/..			93 7/..	22 15/..					48	
	Latus	14579	14360	5383	1323	916	198	53	473	21353	6350	50343					30157	20332		80428 9/..	29890 1/2	36464 3/8	5		41613 2/..	20992 2/..					5173 3/4		

Nomina deren Ortschaften		Deren in denen Gränitz – Regimentern befindlichen Ortschaften, als												Motive		
		Besizen a 100 Claffter Lange et a 16 Braath														
		Religion		Ackber		Wälder		Wißen		Wälder		Wißen				
		Catholisch	Graeci Ritus	1-te	2-te	3-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te	2-te	1-te			2-te
255	Ratkovicza	24	39	6	10	87	86	41 9/..	60 10/..			48 11/..	19 9/..	17	19	
256	Siche Vellika	80	158	21	35	339	224 7/16	167 6/..	455 10/..			181 10/..	112 11/..	63 1/2	61 1/4	
257	Secozy	33	66	5	14	157	203 2/..	138 14/..	163 9/..			100 13/..	44 8/..	22 1/2	22 1/..	
258	Luxanye	50	54	24	8	165	24 8/..	93 5/..	173 15/..			107 11/..	56 13/..	66 1/2	90	
259	Shivik	34	46	16	54	125	87 5/..	22 10/..	192 3/..			75 1/..	53 5/..	25	37 1/2	
260	Prichacz	25	28	10	34	77	17 6/..	14 10/..	106 4/..			86 13/..	15 3/..	3	10	
261	Mallina	16	28	6	26	67	61 10/..	47 5/..	64 3/..			30 10/..	24 2/..	55 1/2	39 1/2	
262	Cziglenik	28	35	9	33	86	51 4/..	59 12/..	77 8/..			40 10/..	27	52	25 1/2	
263	Bechich	17	13	11	21	52	38 8/..	49 14/..	33 8/..			25 14/..	12 4/..	52	51 1/2	
264	Kobahs	218	176	100	24	593	474 14/..	269 12/..	232 2/..			342 6/..	53 5/..	143	64 1/2	
265	Oriovacz	65	57	26	86	204	223 5/..	90 5/..	159			151 14/..	75 12/..	247 1/2	138 1/2	
266	Radovanye	11	23	1	17	50	70 14/..	58 10/..	37 2/..			22	11 6/..	41	16 1/2	
267	Kujmik	20	27	3	41	90	95 1/..	97 11/..	81 1/..			56 8/..	22 5/..	67	29	
268	Drenovze	80	102	10	119	300	380 8/..	228 12/..	276 15/..			168	56 10/..	172	127	
269	Kutti	33	60	6	67	151	189 12/..	118 14/..	75 13/..			160 2/..	59 2/..	54	17 1/2	
270	Novosella	12	16	3	24	50	54 14/..	28 11/..	42 7/..			40 8/..	23 8/..	10	8 1/2	
271	Bebrina	55	64	23	116	225	390 1/..	114 7/..	117 10/..			214	123 8/..	39 1/2	22 1/2	
272	Buchie	83	104	31	98	265	252 11/..	264 6/..	102 7/..			109	78 2/..	103	106	
273	Stupnik	32	30	12	40	93	167 4/..	146 2/..	105 2/..			77 2/..	66 15/..	73	25	
274	Banovcze	38	41	16	65	141	120 11/..	117 13/..	48 9/..			139 5/..	65 6/..	24 1/2		
275	Dubohsacz	74	34	39	67	173	89 4/..	104 3/..	19 2/..			63 6/..	106 7/..		1	
	Summa	15599	15561	5761	1323	983	83731 9/16	32253 1/2	39180 10/..			5	43843 1/8	22091 2/..	12379 1/4	6080 3/4
				21322			53979	155165 11/16	5			5	65934 4/..		18460	

SLAVONIAN-SYRMIAN MILITARY BORDER
IN THE MID XVIII CENTURY

The census of the settlements and male population of Slavonian-Syrmian Military Border from 1752 reveals demographic, religious and agriculture features of this territory. The Military Border alongside the Sava river was established in the period between 1698 and 1702 on the territory conquered during the War of the Holy League (1683–1699). Its area was significantly expanded and increasingly populated till the middle of the XVIII century. The last intensive changes occurred during the War of Austrian Succession (1740–1748). The final demarcation between the civilian and military territories in Slavonia and Syrmia (1745) resulted in the acquisition of new settlements by the Military Frontier and exchange of the civilian and military population. By the mid XVIII century Slavonian-Syrmian Military Border comprised of three regiments – Petrovaradin (with 44), Brod (with 101) and Gradiška (with 130 villages).

The total population of Slavonian-Syrmian Military Border in 1752 is estimated at 102,846 inhabitants of both sexes. The census included 275 settlements with 15,599 houses. One house/household had, on average, 6.59 members. The greatest number of settlements had less than 50 houses (174 or 63.27% of all settlements). Villages with 100–450 households were situated mainly on the territory of the Petrovaradin Regiment, while the largest number of settlements with less than 50 houses were situated on the territory of Gradiška Regiment. But, households varied in the number of their members. Households of spacious Syrmian villages had, on average, fewer inmates of the households than the area of smaller villages of Brod and Gradiška Regiment. The average population density on the territory of Slavonian-Syrmian Military Border was 16.69 inhabitants/km². It was slightly lower in the areas of Petrovaradin and Brod Regiment (14.54 and 14.42 inhabitants/km²) and higher in the settlements of Gradiška Regiment (23.00 inhabitants/km²).

Regarding male population which counted 52,796 males, 21,255 were grown-up men fit for military service, 22,779 boys up to 15 years and 6,716 incapable, i.e. old and invalid. Beside them, there were some civilians, orphans and subtenants. One house, on average, had 3.38 male members of all ages. The households of spacious settlements of Petrovaradin Regiment were characterized by smaller number of male members (1–3 man per household), while the households of less spacious villages of Brod and Gradiška Regiment had greater number of male members (4–6 men per household). There were 1.36 men fit for military service per household, which means that most of Krajina's houses couldn't provide more than one frontiersman for the military service. The share of boys in the total male population of 43.14% was greater than the demographic constant of Hungary in the same period (around 38%), so this population could be characterized as „young“ and with greater population growth. The share of boys in the total male population in Petrovaradin Regiment (40.76%) was closer to the stated demographic constant than the same share in Gradiška Regiment (44.51%). The greatest number of abandoned houses, civilian subjects, orphans and the subtenants was noted in the areas of Petrovaradin Regiment. The greatest number of widows and incapable men on one side, but also the greatest number of households and men fit for military service on the other side, was noted in the settlements of Brod Regiment. Young population was in the greatest part

present in the total male population of Gradiška Regiment where the largest average number of men fit for military service per household and the largest population density were also registered.

Religious orientation of 61.52% of the male population in Slavonian-Syrmian Military Border was Roman Catholic and 38.47% Greek Orthodox. The religious structure of the regiments varied – in Petrovaradin Regiment 11.72% were Roman Catholics and 88.27% Greek Orthodox, in Brod Regiment 93.20% were Roman Catholics and 6.79% Greek Orthodox, in Gradiška Regiment 69.87% were Roman Catholics and 30.12% Greek Orthodox. Therefore, the Orthodox population inhabited in great majority Petrovaradin Regiment, in Gradiška Regiment it had one third, while in Brod Regiment it represented just one twentieth of the total regiment's population. The greatest number of settlements in the Military Border of Slavonia and Syrmia was of consistent religious structure (232 or 84.36% of all settlements) – 158 had Catholic and 74 Orthodox majority. There were 43 mixed settlements (or 15.63% of all settlements) – 20 prevalently Catholic and 23 prevalently Orthodox.

Territory of Petrovaradin Regiment comprised 44.42% of arable land, 54.30% of meadows and 42.55% of all vineyards registered in the Slavonian-Syrmian Military Border. Less extensive arable fields were situated in the smaller villages of Brod and Gradiška Regiment. The census described the land fund according to its quality, too. So, 85% of arable land in Petrovaradin Regiment belonged to the first class in quality, while the first class arable land in Brod Regiment comprised 42% and in Gradiška Regiment only 15% of the total regiment's arable land.

Decrees for the Slavonian-Syrmian Military Border from 1747 defined that one frontiersman would get 9.5 acres of the arable fields in the Gradiška, 12 acres in the Brod and 14 acres in the Petrovaradin Regiment. In reality, the average estate per frontiersman in 41% of all settlements was less than 10 acres of arable fields, consisting of arable land and meadows (while the vineyards were not counted in the basic land estate). Namely, in Gradiška Regiment one man fit for military service possessed 7.90 acres of arable land and meadows (out of expected 9 ½ acres per frontiersman) and in Brod Regiment 7.69 acres (out of expected 12 acres). Only in Petrovaradin Regiment an average of 18.18 acres of arable fields per frontiersman surpassed the anticipated 14 acres. Arable fields owned by the whole households (not only frontiersmen) was slightly larger, approximately equal in size to the arable fields foreseen by the decrees of 1747 and 1753. According to the census from 1752, in Gradiška Regiment a household in average possessed 11.94 acres, in Brod 10.74 and in Petrovaradin 20.14 acres of arable fields (arable land and meadows).

Most of the villages stretched alongside rivers Sava and Danube, or alongside of their tributaries (Bosut, Biđ, Pakra, Ilova, Lonja, etc.). Beside the land used for agriculture, their territory mostly included unusable areas, floodable and swampy, and the forests used for animal farming. The area of greater usability of arable land, meadows and vineyards was situated in the hinterland of Sava, on the hilly terrain of Psunj, Požeška gora and Dilj. So, 30.54% of Petrovaradin Regiment's territory was used for arable land, meadows and vineyards, in Brod Regiment this percentage was 13.32%, while in Gradiška Regiment it comprised 21.89% of the regiment's territory.